

65.9(2)

8761

I. Stalin.

BAŞTARKY BEŞÇYLDYKTYN İTOĞY.

BSK(в) Р-п ТК-ле ТКК-ып
birikken plenumynda
1933 çylda janvardyň
7-ci kypinde ajtkan
kuıscyňy.

Түра
3 сы

I. Stalin.

БАШТАРКЪ ВЕШЪЫЛДЫКТЫН ИТОГЪ.

BSK(В) Р-д ТК-ле ТКК-ып
вириккен пленумында
1933 ылда январдын
7-си кунинде айткан
киишьпы.

28234
12
11 34

20324

1. Beş çyldyктың mezdunarodnyj usuru.

Nökөрler! Çarыктың aldына beşçyldyктың planь көрүп келерде, бу mezdunarodnyj kerekterge çаан ucurlu volор деп ulустар sanандь emeş-be. Карып көр çаны тьнајта sanangan, sovet sojuzтың beş çyldьгь aldынаң војьның-la kerekteri, сьп çаан kerek, çе андыда volзо sovet sojuzтың aldынаң војьның, natsьонаl kerekter volьр çат деп.

Çyрум çарт көргyзип verdi, beş çyldыктың mezdunarodnyj kerekterge usurь aажь çок көр volдь. Beş çyldык sovet sojuzтың aldынаң војьның keregi volвој. mezdunarodnyj proletarlarдың vastra kerekteri volьр турган бп çyрум çарт көргyзип verdi.

Beş çyldыктың planь volорьна çetire бир канса oзо, каçан bis interventerle çенizip vozодьр, çарт хозajstvонь çазаар çольна kirip алган тузында Lenin ајткан, bистің хозajstvоньң çазаль mezdunarodnyjга çаан tereң ucurlu volор, sovet başkaru хозajstvоньң çазальның çольна казыла ickerі алтар başкан саян, kapitalis talазьның сраңай çyзyн çуур albatзьның ајткань curap турар, ulus eki başка lagerge-proletar revoljutsija çанының, lagerine, vaza оның өstyleriniң lagerine çарыльр турар.

Ol тушта, Lenin ајткан.

„Emdi mezdunarodnyj revoljutsijaga војьвьстың ед артык volьзьвьсты bis војьвьстың хозajstvвьстың politikазьла volьзарьвьс, Rossejдиң sov et respublikазьна oncoзь көрyп çат, çер ystyниң vastra talalarьнда kol kyci-le çаткандарь oncoзь бирде başка çогынаң көрyп çат. Bu çedimdy volгонь... Bu тьның аажьна tartьзунь çер ystьне baştap салган. Bis бу ішти çенip аларьвьс-ol тушта bis mezdunarodnyj kerekterdi usьна çetire oјnop алганьс volор. Хозajstvo çазальнда бу kerekterдиң kereginde. Sраңай çаан ucurlu volьр çат. Bu frontto bis çенyни араајдаң tudьр ebeşteң edер, tyrgendederge çарabas-çe kajдаар-da çајьбай ickerі кьјмьктанар, (Leninniң ycyци сырган tom 26, str. 410-411).

Bu тьны ајткань, каçан bis interventer-le, çуulазьр, kapitalizm-la tartьзьр vozogон тузында, çуу tartьзунан bis хозajstvоньң frontьның tar тьзуузына kirip, хозajstvo çазальна kirip алган тушта volгон.

Анаң veri бир канса çы өtti, sovet başkaruuzь хозajstvоньң çазальна да казыла алтам саян, казыла çыл саян, казыла kvartal саян Leninniң ol sözi çарт volьр сьндальр турган.

Çе Leninniң sözin сраңай çарт volьр cike vudyncilep тургань bистің çazalda beş çyldыктың planь, ol plan başталганьнаң veri, оның vudyrgen

izi, çart көргюзip verdi. Сьндар та көрөг болзо, бистиң taladagь хозайство çазальньң çолында, алтар басканы çлар ваза веş çылдыктың planь kереги çлар, оның тыңыр edip турганы çлар, Европаның, Американың, Азияның капиталис talаларында анды немеге çураşпаган.

Баşтаркь өйдө веşçылдыктың planь капиталистардың гazedinde каткым сыу вольт турган. „Көй неме“ „төгын“ „neme volbos“ деп, анайыр бистиң веş çылдыктың planь çамандар турган. Аның кийнде, касын веş çылдыктың planь вололо çедимды nemeni verip турганы çartalь турарда-алар тавагыр согыр тыңайта айдьзыр çат, веşçылдыктың planь капиталис talаларыньң çуғумыне коркушту оның вольт турганы, европаның тыңказына турген теууулы товardsь толтыгыр, иş çокторго çетирери тыңыр деп. Анаң арь, касын ви тыңайыр совет ваşкаруузына удурлазыр тuzалаыр турганы сактар турганы неме волой турарда, SSRS çаар çоруктайтанын ваşтағандар, çузун çуур ферман, gazettiң organьнаң çузун çуур predstovitelдер сыгыр, SSRS-да не вольт турганын акту војлогыньң көзи-ле лaptар көрөгө амандар улустар ијген. Мен тында веş çылдың planь ваşталарынаң ala војлогыньң керектерин урег, совет ваşкарудың ваşтағанына, аның сыгыр керектерине војлогыньң велеи вольт, SSRS-ң ишмекци классьна вольт ederge турган ишмекцилердиң сығартылу predstovitelдерин ајтрај турьт.

Анаң вери бурзуй овşcestvolорь, бурзуй газеттери çузун ваазьн вольт еки ваşка çагылыр турган. Birзи ајдар волзо, веşçылдың planь неме волбо калган, вол'шевиктар өлымниң кьжуунда турь деп. Екинцизи ајдар волзо анды емес карьн тыңайта айдьр çат, вол'шевиктар çаманда улус волзо, алардың веş çылдык planь kерегинде иş бар вольт çат, олар амандар турганына çе динеруцурлу.

Çе мен, бурзуй газеттериниң çузун çуур айдьр турганын ајтсам вајла артык волвос волвој.

Американың „N'ju-Jork Tajms“ деп гazedin көрөлдөр. 1932 çылда појаврдың усунда газетке ciip çат: „Веşçылдыктың промышлепно planь војлыньң амадуузыл тургусканы, војлыньң амадуузына куундылерди кькьсырь аларга кичеер çат, виудакка тутурвай, çаантајын Москvadagь çлар тактаньр турарь сып plan емес, онзы спекулјатсия“ деп.

Андың volгозын веşçылдык—plan емес, андыла неме, спекулјатсия деп ајткады вольт çат.

Англияның бурзуйларыньң „Dejli Telegraf“ деп гazedinde 1932 çылда појавр айдьн усунда ciip çат: „Çе „ekonomиканы пландағын“ таş çлар plандь көрөг волзо, вис аны неме волвос деп ајдар учурлу“.

„Nju-Jork Tajmsta“ 1932 çылда појаврда ciip çат: „Kolektivizatsиязь ијattu çајрадыла берген. Ол изи Rosseјdi асанаа ваşтады“ деп.

Pol'şаның бурзуйларыньң „Gazeta Pol'ska“ деп гazedin 1932 çылдың çајгыда ciip çат: „Езизиниң көрынip турганы, совет ваşкаруузы војлыньң ол деремнеде kolektivizatsиязьньң политказыла козо токоорь варь çат“ деп.

Англияның бурзуйларыньң „Finансиел Tajms“ деп гazedine 1932 çылда појаврда ciip çат: „Stalin-ла аның партиязь војлыньң политказыньң сыл-

tuunda, beşçyldyň plany-la aňyň bastra edeten izi çajradylaryňyň aldýnda turý, dep.

Italiýanyň „Politika“ dep zurnalýnda sijr çat: Alvatyňyň tørt çyl etken izi, 160 milion kiziden, tørt çylga ekonomiceskoj-la politiceskoj çapnyň tãýr kizi kycinen artýk rezima kyc salýr, bolşevik rezimazy bird neme edip volvogon dep vodõorgo çaravıs. Olordyň çazar alğany kër, andýjda volzo casylary këstiň aldýnda turý. Bu çartla oncozyna temdek volýr çat, bu voõ, naçylar-la õstyl-r, bolşeviklar-la antibolşeviklar, oň-lo sol çapnyň opozitsionerler vudyp çatý“ dep.

Ucýnda amerikanýň burzuylaryňyň „Karent istorij“ dep zurnalýnda sijr çat: „Emdigi tušta Rossej çerin şinder kergendë, mýndý volýr çat, beş çyldyň programazy, çarlalğan amadulu kerekleri çapnyň vaza anaýýr ok anaň tãd sotsialnyj çapnyň çajradylýr kalğan“ dep.

Bu vicigen avtorlordy kritikovat edip anaň tuza volot emeş pe. Men vodozom kritikovat ederge kerek çok, kandyj tegezin bu „kalyň mañajly“ ulustar ortõn cak tuzundagy kazýr alğan iktu volýr çat, vistin beşçyldyň plany kanajýrta vudyrip işter turgan volzo, olor vojnyndýnca ajdar.

Oi-lo burzuylardyň lagerinen õskë gazetterdiň organýnyň sijr turgan-ýn kërõlder.

Frantsiýanyň burzuylaryňyň „Tan“ dep gazedinde 1932 çylda janvarda sijr çat: „SSRS, vaška gosudarstvonoň volýzy çogyna industrializatsiýanyň eň artýk çerin ojnop aldý.“ dep.

Oi-la „Tan“ gazedine 1932 çylda çajgyda sijr çat: „Kapitalis çazaly arajdaň altap varýr turgan tuzunda komunizm çaan tevyuly rekonstukt-siýany vudyrip turý...“

Frantsijada kajda var çerlerdi aldýnan çatkan ook çurtka yleştirip salğan, çurt hozajstvony mexanizatsijalu edip alar argazy çok. Sovetter deze çurt hozajstvony mexanizatsijalu edip, çenyly edip alaryň bilip alğan. Biske tyndep kergõzi bolşeviklar çenyuly volýr çat“ dep.

Angliýanyň burzuylaryňyň „Round Tejl“ dep zurnalga sijr çat: „Beş çyldyktýň planyňyň çozoktory kajkatcsly kerekter volýr çat. Xarkovanyň-la Stalingratyň traktor eder zavody (Moskvada) avtomobil eder AMO zavody, Tõmõnigi Novogorodto avtomobil eder zavody Dnep rdyň gidro elektrostantsiýazy, Magnitogorskyň la Kuznetskiýdiň syreen çan soj agýzar zavodtory, Uraldagy mašina çazalyňyň kanca kirezi ximiceskoj zavodtory Sovettiň Rur dep çerin edip turgan mnyň oncoz, vaza õskõdë vatra talalardagy promýşlenostýň çozoktu kerekleri kerelep turgany, kandyjda iur neme volvoj sovettiň promýşlennostý çakşy õzymdy neme cler õzur tãýr çat... Beş çyldyktýň plany mnyň agy tãýr kër-tõer tõzõlgeni salýr, SSRS-týň idezin syrekej tãýrdýr laptap saldý.

Angliýanyň burzuylaryňyň „Finansiel Tajms“ gazedine sijr çat: „Mašina çazaar promýşlennostýň edip alğan çylgyr izinde birde al aňzyr neme çok. Bu çylgyr kerekterdi gazetterde, ajdar sõtõrdõ mak tap turgany ucury çok emes. Rossej azydagy tušta sranaj prostoj maşinalar-la çepselder edip cýgarýr turatanyň undývas kerek. Emdi gran agy çapnyň ekelip turgan maşyna çepselderge tyndep kergõziň

SSRS-л воjьның edip сыгарып тургань көптөр, садыр аларь эстap çат: SSRS emdigi tuzunda воjьна керекty metal иштеер, - elektriceskoj промышленость воjь çаза, алыр турь. Ol акту воjьның avtomobil edip промышленосып edip, алган. Ol иur воjьр тургань сраңај оодык instrumenterdi oncoзып бириктирип алар çepselderdi-le instrumenterdi edip алды. SSRS çurtxozajstvo izine tudьnar машина керегинде gran арь çапындагы gosudarstvogo çалынас. Аныла козо совет ваькару продукtsijanьн таькөmyрдin темirdin сондоп тургань веьçылдыкты төрт çылга vudyrip аларып вuудактавазып деп кiceep турь. Çапында çаан за vodfordь ederge иur промышленностьн productsijазының өзymi алаңу çогьна çартар çат.

Avstrijanьн virzuлarьның „Neje Freje presse“ деп гazedine 1932 çылдың ваьтаркызы тuzunda ciр çат:

Boлшевизмды çамандар та турза çе оны вилер керек. Веьçылдык-ви çапы тазак, ol хозайство раскодьн оның izin кiceep көрөр неме воjьр çат,“ деп.

Anglijanьн kapitalissь Gibbsona Dzarki Iunajted Dominion банканың predsdateli 1932 çылда okтяврда ciр çат.

„Men komunist emes, boлшевик emes, çар, çарт kapitalis, individualis men, мен мындыј неме çартар ајдајып. Rossej ickepi кьжмыктар çат, ol тuzьнда deze bistin çavodtorьвыс канса киреzi көр иштевей турьр çат, бизин uc miljongo çуик vodoldu авать куньгыр иш ведирер турь. Веьçылдыкты elekter katкьгызыр, çајрадылыр калар деп ајдыькандар. Çе веьçылдык воjьның темдектер алганьнаң cик çок артык edip алганьн sлер алаңу çогьна көрөригер. Мен çурген промышленностьу, vastra gorodtorьнда, çапы rajondor ваьталыр çат, аңалу plan-ла оромьн elbede çазар, агашла çарандьгыр, бир туңей туралар edip, volnitsalar, шкoldor. ишmekcilerдин клубьн, valdardьн. јаслјазьн, valdardьн туразьн edip eneleri иштеп турганда valdаның керегинде кiceep көрүр çат... Orустьн planьн кереке vodoroј турарга сенеьвегер, совет ваькаруузы „çајрадылыр калар деп temeјле изенвегер, анјта çастра eteper... Bu кынги кындеги Rossija—тың кycty су кадыктала. Rossija-сырекеј erkin тала. Rossijanьн кiceenip тургань су—кадык керек деп мен vudyrip турьт... Ајтса volzo, enle керекtyuzи, Rossijanьн vastra çаь өскыrimдеринде le ишmekcilerинде бир неме бар, онды неме канайтсада kapitalis talазьнда çок, ol onзы izemcily voloton неме воjьр çат.“

Amerikanьн virzuazьны „Nejšen“ деп zurnalь 1932 çылдың noјавт ајда мынајыр ајдыр çат:

„Веьçылдык planьн төрт çылы сьндарла көрө ајтса ајдарь çок çаан çенулер vudyрди. Совет сојузы çуи тuzundагыды çапы çурьм төзөр аларь ucиң çылгы иштеди, talаның icи кувулыр враатканы таньваска çеде верди... Çе бу Moskva керегинде, оны çыс асталттар салган оромдорь, çапы туралар, çапы prigorotkolor оны çакаларьнда çапы фабрик керегинде. Çе бу onоң бир eвeш аас ucурлу gorodtor керегинде. Çапы gorodtor çели, een çerлеринде төзелген, çе ol бир-ekigorod emes аасла volzo 50 gorod. Oo çадыр турган улустьн тоозь 50 муңнаң өрө 250 мунга çетре. Бу gorodtor көд-

те ви калгансы 4 ылда өзүр выткен, олордың казыыла чаңь predprija-
tijaňь ol emeze bir kezik predprijatijaňь төс çeri volup, estestvenj resur-
salarđ işteerge төзөлгөн. Bir канча çys rajonňьj elektrostansijalar baza
bir kezik, Dneprostrojgo кеберлеş giganttar, Leninnin sovetskaja vlast' pljus
elektrifikatsija, ol sotsializm деп ичурлап айтканьн çyгyш-çадьска көныкты
çып çат... Rosija айдьнда каанда етегенин, Совет сојузь көр: тракторлор,
комбайндар, чаан сорт volottor, sinditiceskij каукуктар, шарикоподшипниктар,
чаан кыцты дизелдер, 50 муң kilovatt турбндар, телефон çазалдар, gornj
promyšlenoska elektriceskij маşиналар, aeroplандар, avtomobildар, velosip-
pedtor, bir канча çys çyзyp маşыналар çазар турь... ozodon билвеjetин
emdi Rosija: aljuminij, magnezit, apatittar, iod, potaş, ononдо өскө туза-
лар көр produktalar таар іштеп çат. Совет çөлдөрін ваşтар тургань emdi
krestер-le tserkvelerinin ваşтаарь emes, ваşтар тургань, аштьн elevator
лорь-la silostьн ваşыналарь. Kolhozтор туралар, çьлу казагалар, svinarniktь
çазар çат. Elektricesvo deremnege көныгyp çат, deremnege radio-lo gazet
көныгip kaldь. İşmekçiler чаңь маşыналарла іштеerge yurenip çат. Krestijan
улдарь selsko-xozjajstvenj маşыналарды vudyryp, olорло іштеп çат, ol
маşиналар Amerika көргөн маşыналардаң çаанда ваşка ваşка mexanizmda
da volup çат. Rosija „маşыналарла сананарьп“ ваşтар çат. Rosija агаş çак
таң темір, volot, beton-lo motor çагына тырген көныгip çат.“

Anglijadagь „Sol“ reformist žurnalь „Forvard“ 1932 ç. sentijabr ажда
йткан:

„SSRS-da çаан vudyр турган іште, kizinin көзине иlinip çат. Çаңь zavod-
tor, çаңь školdor, çаңь kino, çаңь klubtar, çаңь çаан туралар-каjdала көр
зөң çаңь çазалдар... Onoң көр savazь vudyр калган, kezikteri агаşла кур
çaj сальыр калган. Eki çьлдың turkуньна выткенin le мынаң арь іштеlip
турганьп anglijаňь vicik кьсыгаасыларьна айдьр берerge кыс volьр çат. Boo
vudejin deze, onь көдрө көрөр керек. Bistin tapkan etkenibis çuu tuzun-
da, SSRS-da vudyр турганьна теңдеştirip көрзө, ol neme emes. Kyn va-
дыş şattarda çазалдар ең le çаан kiceemeli аайьнса vudyр тургань өји
SSRS-ta emdigi çаан çазалдарды vudyryp турганьна ураак çетpes деп,
amerikanetstar bilinip турулар. SSRS-ви eki калгансы çьлдarda аждарь çок
çаан kivulganьп көргөндө, ви talada vazala, bir onçьдың vazьnda ne volo-
гьп сананарьгада кысинеjварадьп. Anglijаňь газеттери SSRS kereginde тө-
гyндөп турган, кандьjла korkuшту fantazijalarды vazьgardаң kedери таşтар
салгар. Onojьр ok dilletanstvujuşçij inteligenterdiң orto klastьн şili көзи азыра
SSRS көrip çе ondo volup турганьп билbes, çарьmdaj çьп айтканьп-la билbes
kereginde, айдьр турган, vazьgardаң сыгара таşтар салгар... SSRS кадьк
өзөлгө аайьнса çаңь овşestvo төзөр çат. Ви amadunь vudyryp алар кере-
гинде çaltаньş çок volьр, e n t u z i a z m d u іштеер керек, çer ystyñиң аї
ватьзь emдеge билbegen kycle іşep, sotsializmdi өскө talalardan айдьнаң
ваşка турган elbek talada vudyryp аларга турганда çаан кыс volьр тур-
ганьла çеңизер керек.

Çе ви talaga мен eki çьдың vazьnda екincizin вагьр келеримде менin
anaamda мындыj: ol век-сьндык çolla өзүр, plандар, edip, çазар çат”

çe vi çaan işter eşty kapitalis kalıkkı uđura karı volup turganь çart kə
unur çat."

Burz uılardıń ortozında çuzup-vazıp ermekter, eki vaška çarılgan
şuyteler mındıj volup çat, olordıń bir kezigi veşçıldık plan çemirildi
der sanap, SSRS-tı çok eder ucun turular, vaza bir çanı SSRS-la naçılazıp
şadıulazar kuundy volgodıj, vaza veşçıldıktyń çenylerinen bir kerek tu-
zalanıp alarga turgan aajlu volgodıj.

Beş çıldık kereginde vaza SSR Sojuzta sotsialis çazalıpı çenyly
turagь keregın kapitalis talazında işmekci klass vaška kərup çat. Bu kə-
ektin çartına sıgarga, SSR Sojuska kəp kelip turgan işmekci delegadtar-
lıń şuyltezinde kərup keaze, çetkil volgodıj, çozoktop ol-ok Belgıjanıń
işmekci delegadtarlı ugaly. Bu şuyteler onco işmekci delegad şuylte-
erden birde vaşkazı çok-Anglija-la Frantsija delegadtarь kereginde ku-
cun varva, German-la Amerika vaza eşke talalarda delegadtarь kereginde
volzıp. Olordıń şuyltezi vi: „ Bis çorıktar çyureriviste ol çaan çazaldardı
kərup alaı kajkadıvıs. Moskvada, Makeevkada, Gorlovkodo, Xarkovto,
Leningradta anda kandıj emerkəp işter turganıp bis temdekter kerdibis.
Bastra maşınalar-çanı konstruksija-la volıptı. Zavodtordo aru cek, ke-
je, çarıkta kəp. SSR Sojuzta işmekcilerge meditsijanıń-la gıgiena çanıpaı
la volıştı çetirip turganıp bis kerdibis.

İşmekcinin çadar turazın zavodtyń çanında edip salgan. İşmekcinin
şorodında şkoldor, jaslıjalar tözəp aşkan, valdardı-kyrelej eı artık kice-
niip kərup çat. Eskile, çanı tutkan zavodtyń, eskidegi işmekcinin çadıp
turgan turalarla, çanı etken turalardıń ortozında vaška volıp turganıp
bis kərer argavıs var volgon. Bistiń vi bastra kərgen nemelerden kom-
unist partijaga vaştadıp çanı ovşestvonı edip turgan kol-kycile çat-
kandardıń ulu ijdezın, bis çart bilip alganıvıs. Eşke talalarda bastra izi
emendəp, iş çok volorı tam vijler turgan tuzunda, SSRS-ta kultura çanı
çuzup turganıp bis kərup aldıvıs. Sovettiń kol-kycile çatkandarь vojıpıń
şolında çaan kyc eşlərgə tavarı turganıp bis kerdibis, olor vojıpıń çe-
nylerin ijdezın kərgyzip turganıp bis çart bilip turıvıs. Olor kandıjla
kyc kerekterdi çeniip alarıp bis çart bilip turıvıs."

Beş çıldıktyń telekej ortozında ucurlu volıp turganı vi. Çazaldı
zin kandıj bir eki-uc çıldık turkunıpa edip salatanıvıs, veş çıldıktyń vaş-
arkı çenylerin bildirtip bergenis, bastra telekej eki völyne çarızıp der vi
lager volıp çarılgan ulıstar' ulajla çılatı çok yıpı turar, vaza bir lager
ulıstar, veşçıldıktyń çenylerine kajkam kərup, ol ok tuzında vıstiń vojı-
vıstıń, lagerivis bastra telekejde vaza tıńpı çat-ol kapital talazında işmek-
ci klasstıń lageri, SSRS işmekci klasstıń çenyzi usın suynı, telekej ysti
tıń virzujlarıń tavarı ederge turganıpa udurlazarıpa SSRS-ı işmekci
klassıpa olor volış ederine belen.

Bu ne ucurlu neme?

Bu mındıj ucurlu, veş çıldıktyń mezđunarodnıj usırt' onıń çeny-
eri kərumçyleri mezđunarodnoj ucurlu volup turganı alaızıvı çok çart
boldı.

Bu mındıj ucurlu, kapital talazın proletar revolutsijazı ciridip, proletar

revoljutsijazь olordь ciridip turgan kereginde burzujlar revoljutsijaga tutak ederge weş ыldьктаң neme wolvoj kaldь dep kergyzip bererge sanagan, oo udurlaj proletariat weş ыldьктың ыenylerineң ыaan ucurluun bilip alarga turu, ыe ындарта aјtsa ol ыaan ucurluun bilip revoljutsija ucun weş ыldьктың ыenyzile telekeј ystyniң burzujlaryna udurlazar ыaңь temdeky ыeny di algan.

Weş ыldьктың ыenyleri, vastra talalarda işmekci klasstьң revoljutsionnoj ijdezin kyrelej tartьp kapitaldarga udurlaza biriktirip turь. Bu temdekti kemde vlapar volvos.

Mezduнародnьј revoljutsijada weş ыldьктың ucury eң ыaan volup turganьnda alaңьbraјtanьnda ыok.

Bis weş ыldьктың kereginde turgan suraktь, eң artьk kiceenip keriپ, weş ыldьктың ucuryп weş ыldьктың eң ыaan zadacazьп ыaan kiceep keriп kerek.

Bis weş ыldьктың itogyп ыaan sokumdap keriп, onьң itogyп vudyrip vaza weş ыldьктың planьп vudyrgeniп ыaan şinder keriп kerek.

2. Weş-ыldьk planьпнъң tös keregi, onь vudyrer arga-ыolь.

Weş ыldьпнъң planьпнъң aajьп şuyzerine kireli.

Weş ыldьпнъң planь degeni ne?

Weş ыldьпнъң planьпнъң aldьnda turgan tös kerekteri kandьп volgon?

Weş ыldьпнъң planьпнъң tös keregi—bistin ыurtьvьvstь onьң soңdor artkan, keziginde,—orto saktardagьdьј krely texnikadaң—emdigі ыaңь texnika ga keriпerinde volgon.

Weş ыldьктың tös keregi—SSRS agrarnoj (ыer işty), ыagь-kyci ыok, öskö kapitalisticeskij ыurttarьпнъң kyynine vazьnpьp ыyrgen- ыurtьnaң—in dustrial'нъј (тып, tös promьşlennostu), almak kycty, öskö ыurttarga vazьp vas, aldьnaң kyс volup, ыer ystyniң kapitalizmga vazьpvas ыurt edip kuvultьp salarьnda volgon.

Weş ыldьктың tös keregi—SSRS industrial'нъј ыurt edip kuvultьp, onьң icinde ucьna ыetre kapitalizm elementterdi ыok edip ыogьltьp, hozjaj stvonьң sotsьbalizm vudyуly völygin ьndьda elvedip, SSRS klastardь ыok ederine, sotsьbalizm ыondь tözöerine. ekonomiceskij argazьp velender sala rьnda volgon.

Weş ыldьктың tös keregi—bistin ыurtьvьvsta onдьј industrijdь tözөp, kazь vasfa promьşlenostь öskertip ыepsenip alar argalu vologьnaң öskö, transportь da sel'skoј hozjajstvozьп da sotsьbalizm ыolьnca öskertip ыaran dьrar argalu volzьп dep tözөp salarьnda volgon.

Weş ыldьктың tös keregi—ook teek, ыacьпь ыatkan mal-aş ыurtть тып kycty kolhoz vudyмды ыolьna kocyrip, onь la ekonomiceskij ыaпьnaң derevnede sotsьbalizmga argazьп verip, onь la SSRS ojto ыana kapitalizm tözөлөp aajьп ыok edip salarьnda volup turgan.

Kalgancьzьnda, weş ыldьктың planьпнъң tös keregi—ыurtьvьvsta kogu

lanar kycin texniceskij de ekonomiceskij-de çapıña kanca la krely tı volup, bisti tıstıña çuııar vazar nele aajın çok eder argalu edip salı gında volgon.

Beş çıdıktyñ planıñ ondıj tös kerekteri nedeñ ucurlanır, kjalta çoktondırtır turgulagan?

Texnika la ekonomika da kereginde Sovet sojuz kijninde artır turgan çok eder keregineñ ulam, ondıj volgonıña çadıız keregi çok komoj volup, turganı çok ederineñ ulam, çırtıvıs usı usında texnika la ekonomika kereginde ozolır bargan kapitalist çırtıardı çedizerineñ başka akalap alar argalu volup, edip salarıña ulam, bis ol kerekterdi ucurlandırtır turganıvıs.

Artır kalgan promışlenostu sovet başkaru uzak çadıır volbos, emdi gi çaan, kapitalist çırtıardıjızynıñ artıpas, usı usında deze onı akalap ta alar argalu promışlenos-la sovet başkaruuga vek tözölgezi volup turganıña bis ol kerekterdi ucurlandırtır turganıvıs. çygara tartır alar argazı var.

Bir çapıña çaan, tıñ, kapitalizm elementterdi vazır, çok edip soşyalizm vıduyly promışlenoska, ekinci çapıña çasın, ook, kapitalizm elementterdi tam köptedip, elbedip turgan krestjan ulustın, aldına tutkan vıduyly hozjajstvozına-bu eki başka, udurluş, tözölgezilerine sovet başkaru uzak öjine tezelenip volboznı vodop, bis ol kerekterdi ucurlandırtır turgan.

Çasın, ook krestjan hozjajstvozına tıñ çaan hozjajstvozın tözölgezin turgustırbaganca, aldına çatkan krestjan hozjajstvolordı çaan, tıñ, kolxos vıdyımdı hozjajstvolorgo köcyrbegence-SSRS kapitalizm ojtı çaan özur keleriniñ korkuduuzı, öskö ne le korkuduuzıña belen, tıñ çaan korkuduuzı volup turganı vodop, bis ol kerekterdi ucurlandırtır turganıvıs.

Lenin ajdıır turgan: „Rossija çırtı vojnıñ polıticeskij stroj (başkaru) kereginde bir le kanca ajlardıñ turkunıña aldına bargan çırtıardı çedip algan, onı revoljutsıja etken.“

Çe onıız as. Çuuda asını çok, ol kajralı çok suraktı çırt, ile turguzır çat: emeze ölerine, emeze ekonomiceskij (çöööz) çapıña da aldına bargan çırtıardı çedizer kerek... Emeze öler, emeze kanca-la kycı varıncı ickeeri varar kerek. İstorija suraktı onojır turguskan, (Lenin, T. 21. 3 izd. 191).

Lenin ajdıır turgan: „Ook, krestjan hozjajstvolu çırtta bis çadıır turganca Rosijada ekonomiceskij çapıña kapitalizm özer argazı, komunizmıñ özer argazıña tıñ. Onı unıtpas kerek. Kem-de kiceep deremnedegi çırumdı açkıtar turgan kizi, onı gorodıñ çırumine teñdeştirip açkıtaza, bis kapitalizmıñ tazıdarın kodortır albaganın, icindegi eştylerdin tözölgezin kodorgologın çart bilip çat. Bu eştyzi ook hozjajstvozın tajanır çat, onı bis, vazır salajın degezin, bir-le arga ebi var-çırtıvıs tıñ hozjajstvozın, onıñ ortoızında çer-de izin, çapıñ texnikalu tözölgezine, emdigi texnikalu çaan, tıñ hozjajstvozın tözölgezine köcyrip aların da... Ol-lo tušta kacın çırtıvıs elektrofıtrovanıj volor bolzo, kacın

promyšlenoska, mal aš xozjajstvoz'na, transportka emdigi čaan promyšle nost'na texniceskij tözölgezin ötkyrzevis, čaňs ol-la tušta vis us'na čet-re čenerivis. (Lenin, I. 26).

Bu ajdylganь-veščыдыктың planь ezi'eerinde partijavьs ucurlanьdь-gan tös kerekteriniң tözölgezi volup, olordoң symezin alyp partiya veščыдың planь temdekter salgan.

Veščыдыктың tös keregi kereginde kerek onьdьj volup čat.

Če anca krely čaan plandь vudyrerin vaštaar išti volgon us'naң, cacыl'a vaštap volbos. Onьdьj plandь vudyrgезin, ozo vaštap ol plannьd tös yjezin таар alar kerek, čaňs lo yjezin таар-la alala, onь kolgo alyp plannьd öskө-de vastra yjelerdi cыgara tartьp alar argazь var.

Veščыдың planьnda onьdьj tös yjezi nezinde volьp turgan?

Veščыдың planьnda onьdьj tös yjezi uur promyšlenosta, onьdьj öze-gi volup turgan —mašьna eder promyšlenosta volgon. Čaňs uur la pro-myšlenost' vastra promyšlenostь da transportь da mal-aš xozjajstvoz'na da čarandьgьp, ordьnaң öskөrtip vek butka turguzьp salar argalu volup čat. Onьdь ok, veščыдыкты da vudyrerin vaštaar kerek volgon. Onojdor-do uur promyšlenostь čarandьgьp, öskөrtip тыңdaryп-veščыдың planь vudyrer izine tözölgezi edip salar kerek volgon.

Bis Leninniң temdegin bu-da kereginde bilерivis.

„Rossij čurtь čaňs-la krestjandarda aštьn vudymi čakšь volorynaң ölvös emes-onьzь četkil neme emes, krestjan xozjajstvogo kerektyzin čet-tirip verip turgan ook promyšlenost krely čakšь ištep turarьnaң vaza em-es, -onьzь vaza-da četkil neme emes biske onьdьj kerekty neme-uur in-dustrija,,„ uur promyšlenostь vis yrelišten severler abaganca, onь vis ča-randьgьp, тыңdьp abaganca bis nede promyšlenostь tözөp volbos, onьzь čoko deze vis aldьnaң vaškaarьpьp čadar čurt volup turarьndьj tort ölyp kalарьvьs.. Uur industrija gosudarstvodoң volьzьn kereksip čat. Ol voluštь bis tapas volzovьs, bis tsivilizovanьj gosudarstvo volup-sotsьaistics-koj volup turarьn men ajtraj da čadьm-turatань da čok ölerivis. (Lenin, T. 27).

Če uur industrijanь vaštapkь veščыдыктың aldьnda bistің čurtьndьj kijninde artkan, čoktu čurtta tözөp, öskөrtip тыңdarga eң čaan uur ker-ek volup čat, uur industrijaga sөrekej čaan akca cыgьmьn kereksinip čat onьzьnda ištegedij bir kanca ol išti četkil biler ulustь kereksinip čat, onьzь čokko uur industrijdi тыңdarga da volbos dep ajdarga kelizet. Onьzьn partiya vilip vodop turdь va? Bilip turdь. Bilip-te turganьnaң vaška ol kereginde čaan uguzu edip turgan. Anglijada, Germanijada, Ame-rikada uurindustrija kanajta tözөlip kelgenin partiya vilip turdь. Bu čurt-tarda uur industrijaemeze, čaan ödyš azьra, emeze öskө čurttardь tonoorь azьra bu eki çoldьn ekilezin če, koštöj tözөlip kalganьn partiya vilip tur-gan. Bistің čurtьvьska andьj çoldor vektily volup turganьn partiya čart vilgen volgon. Ajdarda ol nege vodop izenip turdь? Ol čaňs la bistің čurtьdь icindegi voжьnьdь kycine, sovет vaškaaruulu volup, čeri, promyšle-nost, transport, banktar, sadu gosudarstvоньdь kolynda volup turarьna tajanьp, vis ne-le nemezinde çөezeni, uur promyšlenostь čarandьgьp,

тыңдарына себерледіп алар арғалу волуп турғанна, изеніп водор турды. Бу керек көр неме керексінер, уур кыс вolor, җе вис кылта җок, алдыбты тургускан изивисти вудырге турған волзовьс, ого билингенце барар учурлу деп партија „җарт, сике айдър турған.

Бу керекти көдыреринде тыстынаң биске астамду эмес кредит өды җокко, җуртыбтың ичиндеги кыцин ле партија изеніп турған.

Бу керегинде Ленин тынајыр айдър турды: „Бис ондыј gosudarstvo нь төзөр алар учурлу. казында ішекци клас крестјан алватънь ваҗкары турарып колынаң салвај, војна керестјандаидың вудымцизиң усреј, не ле вар кыциле не немени себерледіп војның җуғуминде не ле артыктазыр не ме уеер керегин орды җокко җок едип, салыр туратанду. Gosaparatta бисте канка ла крелы ас сьгым волзың деп, вис едетен учурлу. Опызынаң озогы каанду Roseјден, оның вјурократ-капиталис вудымды арапатаң артып калған-не ле немени артыктазыр уеер кылыгың вис җок едип саіар керек. Ондыј волгозың кысканышту крестјан җурт волвоѕ во ол? Җок волвос. Крестјан алватънь ваҗкарагы ішекци кластың колында артызыр вектер салзавьс не-ле нemezinde канка ла кыци җеткенце канка бар җөөзөни себерледіп алыр ол себерледіп алған җөөзөни бистің уур машина индустријаны тыңдар керегине, электрофикатыҗага, гидроторфа, volxovstroјды возодыр едип саларга салар арғалу волорыбьс. Опызында-ла, җаныс опызында ла бистің изеніс волотон. Җаныс ол ло тушта, келиштире ајтса, вис бир аттаң екincizine миніп алар арғалу, крестјан, җоксураған, алмагы тышкен, җоксураған җурттың адынаң пролетар улус војна ведреп турған, ведребеске волвос, җаан уур машына индустријаның, электрофикатыҗаның Volxovstroјлордың оной до артыгыларды атка миніп алар арғалу волорыбьс.“ (Lenin, T. 27)

Алмагы тышкен крестјан улустың адынаң уур машына индустријды адына миніп аларына волуп партијавьс веҗыдың планың езілер, оны вудыҗери учун турузыр турған.

Не ле нemezinde канка бар кыци-ле не ле җөөзөни себерледіп туруп уур индустријага керекстиген җөөзөни оной себерледіп алыр берерге-уур индустријаны тыңдыр аларга, веҗ җыдың планың вудыҗип аларга туратан төс җолы партијада ондыј волгон.

Җалтань җок іш? Уур, кыс җол? Сын, кыс җол. Җе бистің партијада оның учун Лениннің деп адальр җат, ол уур, кыс изінең корукпас учурлу.

Оной до көр, веҗ җыдыкты вудыҗер арғазына вудыр, ішекци класстың кыцине вудыр турагы партијада тың волордо, партија бу крелы кыс изің веҗ җылга волгој 4 җылга вудыҗер арғалу вольд,—сын ајтса ваҗка кварталды водозо 4 җыл, 3 ајга.

Бу тыпын-ла ыштузында җаан учурлу, „Веҗыдыкты төрт җылга“ деген lozung тавылған җок во?

Оной не вольд?

Оның кийиндеги темдектер партија сындык җолың алғань җарт көргысти

Кийиндеги темдектери җарт көргыскен: ондыј војның ішекци кластың кыцине җалтань җок иземцизи җокко партија вис емдиги өјинде вийлер турған җеңувисти алыр волвос еди деп, җарт көргыскен.

3. Promышlennost kereginde beş ыldыkтың төrt ылга ыtken itogъ.

Emdi beş ыldыkтың ыdyrgeп itogъның suraktarына көсөөli: Promышlennos kereginde beş ыldыkтың төrt ылга ыtkeniniң itogъ kandy?

Bu işte bis ыenyly volgonъbъs vaгva?

Var. ыdyryp алганына volgoj, bis воjъbъs sakъganъbъstaп, bistiң partijabъstyң icinde eп jyzу vaštаr sakъganъnaп, көp ыdyrip алдыbъs. Onoң emdi ыtyleribiste mojnovoј ыat. Ol ыenylerdi аncadala bistiң naыларabъs mojnovoс.

Talabъstyң industrijazының төzөлgezi kara metalurgija biste ыok volgon. Biste emdi ol var.

Biste traktornъj promышlennost ыok volgon. ыe emdi biste ol var.

Biste avtomobilnij promышlennos ыok volgon. Biste emdi ol var.

Biste stankostroenie ыok volgon. Biste emdi ol var

Biste ыакъbъ, ыаңъ ximiceskij promышlennos ыok volgon. Biste emdi ol var.

Biste ыаңъbъ ыurt xozajstvozып eder ындыk kereky promышlennos ыok volgon. Biste emdi ol var.

Biste aviacionъj promышlennos ыok volgon. Biste emdi ol var.

Elektriceskij energijаны eder kereginde bis eңle kijinde turgаныbъs. Emdi bis ozo turarының ыerine ыedip kaldыs.

Neftiң produktalarыna көmyrdi таар' işteer kereginde bis eңle kijinde turgаныbъs. Emdi bis ozo turarының ыerine ыedip kaldыbъs.

Bistiң ukrainda-ыyk le ыаңъbъ ugol'no-metalurgiceskij vazabъs volgon onъla bis arajla dep voluzыp алыp turgаныbъs. Bis emdi ыаңъbъla ol vazаны көdyryp ыarандыгыp алган emezibis, ыe kyn ыыгызында ыаңъ ugol'no-metalurgiceskij vaza төzөp алдыbъs, ol bistiң talabъstyң kajkamъbъs.

Bistiң talabъstyң tyndik ыаңъbъda-ыyk ыаңъbъ tekstil'nyj promышlennostың vazalu volgonъbъs. Bis ызыланыp emdi udavaj la tekstil promышlennostың eki vazalu vologъbъs-orton Azijada la kyn ыыгыs sibirde.

Bu ыаңъ promышlennostordың ыaп vөlykterin ыаңъbъ la ыdyryp алган emezibis, ыe bis olordы onды ыaп maštаbtu ыazar алганыbъsta olordың ыanda Evropanyң industrijazы ыаңъbъ la vorogыp көrinet.

Bu мындык көдрө işter, kapitalis elementlerin promышlennostоң tort ыana vararъ ыok kыstaj ыыгарыp салган, sotsialis promышlennozы deze SSRS icinde industrijаның edinstvennyj formазы volыp ыytti.

Bu мындык көдрө işter, bistiң talabъsty agrarnъj taladaң industrialnyj ala etti, мыниң ucun deze, ыurtxozajstvoның promышlennozыna tendestirze promышlennostың produktisjazы beş ыldыkтың vaštаmъbъnaп (1928ы) 48 pro sentteң beş ыldыkтың төrtinci ыылының ucuna (1932 ы) 70 protsentke ыetre sti.

Bu мындык көдрө işter, beş ылга temdekter алган vastra promышlenos

produzvodstvonyň planyňa weşçyldyktyn tertiñci çylyňny uşuna bis 93,7 protsentke wudyryp alganbyş, promyşlenostyň produktsijazyň çuudny aldnynda azyna tendestirze, yç takyj azra kör, 1928 çylga tendestirze eki takyj azra kör wudyryp aldbyş. Uur promyşlennostyň weş çylga temdekter algan programany bis 108 prots. wudyryp aldbyş. Synda, bis wastra promyşlennostyň weşçyldyk programazyň 6 prots. çetpej wudyrgeniş. Çe onyň usury mnydy, bisle koştoj çatkan talalar çuulaşpas kereginde dogovorgo çopteşpej waza Dalnij Wostokto kereker tnyj wererde, tyrgendej bis kezik zawodtorby korulanaryň tnydar kereginde, korulanar çepselder ederine saldbyş. Çe ol zawodtorby ol işke salarynda bir kezik çazalaryna kerek wolgon, ondy wolgozny zawodtorby tertiñ turkunya produktsijany çygarwaj turgan, ondy weşçyldyktyn planyň 1932 çylda wudyryp alarynda tutaktu da wolgony çart. İsti mnyajyr etkeni talabyştyň korulanar çanynda tirtyktardy çazar salgan. Çe, ol weşçyldyk plannyň işteer programazynda wudyreninde tirtyk etrepen emes. Çe wu kerek emes, wolgozny ajdarbyda çok, weş çyldyk planyňny 100 çanyň bis azra wudyryp alatanbyş çart wolgon.

Kalganczynda wu mnydy ködre işter, kyci aas, korulanarga welen emes taladan sovet sojuzby korulanar çanyña tny tala wolup, kandyja çet kerlerge karuuzny wererge welen tala wolup, korulanar çepselderdi ködre, kör toolu eder argalu, tuuraartyň çuulaarga kelgedişler wolzo, woşnyň ceryzin ony çepser alar tala wolyr kalgan.

Promyşlennos kereginde weş çyldyktyn tertiñ çylga wut ken owşlij itogby mnydy boldy.

Emdi woşgor şuyşker: promyşlennos kereginde weşçyldyktyn „çemriker“ dep wurzujlardyň gazet-zurnaldary kşkşnyr turgany, mnydy kinyde nege kereky.

Kapitalis talalarynda promyşlennostyň produktsijazyňny özy mi emdigi katu kyzalanyga wastyryr turany kandy wolup çat?

Oncoşny tanylu kereker wu.

SSRS-ny promyşlennoznyňny produktsijazy, çuudny aldnydagzyña, 1932 çylda usyna ösköni 334 protsentke çetre öskön, SASS-ny promyşlennoznyňny produktsijazy ol ok öjde **tömendögeni** 84 prots. çetre, Anglijanyn-75 protsentke çetre, Germaniyanyn-62 protsentke çetre.

SSRS promyşlennoznyňny produktsijazy, 1928 çylga tendestirze, 1932 ç. usyna 219 protsentke çetre östi, SASS-ny promyşlennoznyňny produktsijazy ol ok öjde 56 protsentke çetre **tömendödi**, Anglijanyn-80 prots. çetre, Germaniyanyn-55 prots. çetre, Polşanyň-54 prots. çetre.

Wu toolordon körgöndö, kapitalis promyşlennostyňny sistemazy, sovet sistemazy tartyryr ekzamenby alыр volalwaj kaldy, sovet promyşlennostyňny sistemazy kapitalis sistemazynda kör artyk wolyr çat.

Biske ajdadlar, wu ködre çakşy, kör çany zawodtor bytken, industrializatsiyanyn tözögezin wudyryp salgan dep. Çe industrializatsiya politikazyňny produzodstvo eder produzodstvony köptödör politikany toktodyr salыр, ol emeze, ony kijin çanyña artyryr, wösti, ödyk-kijmdy waza elbek kerekty nemelerdi ederin waştaar kerek dep. Elbek kerekty nemelerdi edip

turganь kerekty volьp turganьnaң aas, mьndьj kerek deze bir kezik çanьp tutadьp çat dep, ajdьzat.

Çe ondьj volup turgan volzo, industrializatsijalajtan zadacanь kijin degi planga turguzьp salgan politika visti ne ucurga aparatan biler kerek, voььna onьң kereginde çart cot verer kerek. Bu өjde uur promьşlenostьң çazaldarьna tudulgan vudyп çarьm milliard akcanьң çarьmьn gran arь çanьpnaң tere, kiucuk ononđo өskөлөрinde xlokok tartьp ekelerine tudupta salar edibis. Ol tuzunda biste көp ves, өdyk, kijim volor edi. Çe ol tuzun da biste traktordьң da, avtomobildinde promьşlenozь çok volor edi, bir ves çaan kara metalurgija çok volor edi, maşьna eder metal çok volor edi,—Kapitalistardьң çanь texnika aajьnca çuu çepselderdiң çanьnda, ol tuzunda bis çuu çepseli çok oturar edibis. Ol tuzunda çurt hozjastvonь traktorlorlo, çurt hozjajstvonьң maşinalarьla çe seerin tutadьp salar edibis,—öndьj volgozьn bis aş çok oturar edibis. Ondьj volgozьn bis talavьsta kapitalis elementerin çener argavьstь çogoltьp salar edibis,—ajdarda kapitalizmьң özimi cik çok өzerine arga verer edibis. Bis ol tuzunda em digi çanь korulanar çepselderi çok oturar edibis, onьzь çok tala gosudar stvenьj nezovisimoьj (bilineri) çok volor edi, onьzь çok talavьs tьştьgь өştylerdiң çuulazar çeri volьp kalar edi. Bistiң çadьzьvьs, voььpьң uur promьşlenozь çok, voььpьң voennьj promьşlenozь çok, onь kem-le çalkuu rvaj turgan volzo cokьp turgan, emdigi Kьdat çerindij volьp kalar edi.

Ol tuzunda bis voennьj interventsijalu volor edibis, çuulavas degen paktar emes, çuu volor edi, korkuştu, өlymdu çuu volor edi, tuңej emes kaandu çuu volor edi, bu çuuda өştyleribistiң çanьnda bis tort-lo çuu çepselderi çokko tuңej aajlu volor edibis, olordьң kolьnda çanь çyzyn-le çuyr çuulazar çepselder var volup çat.

Kerek mьnajьp kajra kelet nekөрлөр.

Voььn kyndylep turgan gosudarstvenьj vaşkaruu, voььn kyndylep turgan partija, ondьj өlymdu çolgo turvazь, çart.

Ondьj antirevoljutsionnьj kьkьktь partija çaratraj kederledip salganьpьң şьltuuzьnda,—ol promьşlenos kereginde ves çьldьktьң planьnda ondьj çaan çenylerdi vudyryp algan.

Beşçьldьktь vudyryp, promьşlenos kereginde çenylerdi төzөp, parti ja promьşlenostь tьңdarьnda tyrgendy politika өkyryp turgan. Talavьs ozolondьra tyrgen çygyryp vradarьn tьңtsьn dep, partija onь kijnineң ajdьp vraatkancьlar turgan.

Tevylerdi tyrgendeder politikanь өkyryp, partija cьp etken ve çok vo? Ajdarь çok cьp.

Çys çьlga kijinde artьp kalgan talanь, ol artkan kereginde oo өlym çederge turganda tyrgendetpeske-de volbos. Çyk çanьs ol-lo aajьnca çanь texnikanьң vazьzь aajьnca tyrgen katap çepsentьr elbek çolgo cьgarьga arga var volor.

Onon arь, imperialistar SSRS vistiң çazaldarьvьstь yzyp çuular keer kypin bis biler argavьs çok volgon, çe vistiң texnikala-ekonomiceskij anь tutaktu volgonьpьң şьltuuzьnda, olor visti kazьla mloutta çuular kire ererinde kandьjda kajkamçь çok volgon. Öji өde kalvazьn dep, bu tьş-

табыстың ыштыуында SSRS-да индустриализацияның тезін оның күйінің төзөлгөзін озолондыра вудыгуп алар керегинде партия талабысты тыргендер учурлу волгон. Партиябыс сакытпан аргазы чок волгон, ол теуылерди тырген өткүрер учурлу волгон.

Калгансызында, Талабыстың коруланар чапы упан волорыла партия кыска өйде тындыр салар учурлу волгон. Емдиги волуп турган өй, капиталыс талаларында шуу чөпселдері-ле чөпсөнері өзүр турганы, разоруженија керегинің учур чөмрилгені, международный буржуялардың SSRS на өсі өзүр келгені-бу ваstra, таланың коруланар чапы тыңдарып тыргендерге партияны сестіріп турган.

Чө, теуылерди тырген өткүрер политикаң, партијада сындык арга бар волгон-во чок-во? Бар волгон. Ол арга таланы озолој көнугеріне чапысыла өйінде кымыктадыр алган учун емес, чө ең-ле бащар ішмекчилері инженерно—технический калк биліп алган, ол ааыңса база теуылерди тырген көнүктіреді аргазы бар волуп турган, чаңы чазалдар керегинде ескі ол емезе чаңырткан заводторго-ло фабриктарга тајанган керегинде волуп чат.

Бу төзөлгө ааыңса бащаркы беş сындыктың өйінде бисте чаңы чазалдары тырген тыңы, развернутый чазалдардың төзі, новостройкалардың гөройлары-ла мергендүсілері, чаан теуынің практикасы елвер өстилер.

Екинці беş сындыкта онды ок тырген теуылерди өткүрерге керек деп, айдарга чараарба?

Чок, мыны айдарга чараар.

Өңле бащар, беş сындыкты тырген өткүрген ыштыуында промышленность, транспорттың, чурт хозжайствоның чаңы, емдиги техника тезін вудыгуп алар-төзөлгө чапылаң төс заданыс біс вудыгуп алганбыс. Мының кийінде талабысты тыргендер учурыс варба? Мыны едер арга емді керекте чок.

Екинцінде, беş сындыкты тырген өткүрген ыштыуанда коруланар чапы тың волорыла четіріп алдыбыс. Мының кийінде талабысты тыргендер учурыс варба? Мыны едер арга емді керекте чок.

Калгансызында, беş сындыкты тырген өткүрген ыштыуанда чаңы слозный техникум бир канса чус чаңы, чаан заводтор, камбинаттар чазар алган аргавыс бар вольды. Айдарда, промышленностьың продукциязып сыгарарында екинці беş сындыкта төс чапылаң техниказына уреніп-таскар калган ескі заводтор емес волор, техниказында таскаваган чаңы техникту заводтор волор, оо таскар уренерге керек волор учурлу. Ескіле чаңы tudungan заводтордың ла фабриктардың техниказына таскавапылаң, чаңы предприятіяларга ла чаңы техникке таскаар айдары чок кыс волор. Оның керегинде ішмекчилің ле инженер-техниктердің квалификациязып (билері) көдүрерге, чаңы техниккезі ааыңса іштер, вудыгерің билерге велетенеріне көр өй керек волуп чат. Мынаңда көргөнде екинці беş сындыкта, аңадала екинці беş сындыктың бащаркы-еки-ус сынында тың теуылы іштерди көнүктүгуп алан деген политиканы өткүрејін дең, өйің өткүре теуылерди өткүгуп волвос.

Оның учун мен вodoзом, екинці беş сындыкта промышленностьың продукция өзүмінде биске бир евеş ас теуы аларга келізер. Бащаркы беş сындык

ta promyšlennostın produktısjası özimi ortoktoñ ıyldın sajn 22 prots. volup turgan. Men vodozom, ekinci veşıyldıkta promyšlennostın produktısjası özimi ortoktoñ ıyldın 13-14 prots. alar kerek. Mındıj tevyly promyšlennostın produktısjası özimi kapitalis talalar kacadı çedip volbos neme. Çe ondıjdan volgoj ıy sajn ortoktoñ alza promyšlennostın produktısjası özimi 5-te prots. volotonı olorgo emdi kacadı çedip volbos neme. Çe, onıñ ucun olor kapitalis talalar volıp çat onoñ vaška volup turganı-Sovet ta lazı sovet xozajıstvo sistemalı. Bıstıñ xozajıstvonıñ sistema aajınca bıste arga var aasla volzo 13-14 prots. ıyldınla sajn produktısjası özimin bı s garyp turar ucurlu.

Baştapkı veş ıyldıktañ ejinde bı entuziazmdı tözep, sotsialis çazaldarında çaan tözögezine çedip, çaan çenylerge çedip aldıvıvı. Bu syreen çakş. Çe emdi bu çetkil emes. Emdi voo bı entuziazmdı, çañ zavodtorı, çañ texnikanı bilip oo taskap aların, iştiñ proizvodstvo çañıñ ködyrerin, sebestoimostı tømendederin közıp alar kerek. Tös çañ emdi mında volup çat. Çyk çañs mınıñ-la ıyıtıuzında, ekinci veş ıyldıktañ ekinci völyginde, çañ çazaldardada promyšlennostın produktısjazın özımindede, bı çañ tevyvlerdi alarvıvı.

Kalgancızında, tevyler-le ıy sajn produktısjanıñ özimi kereginde bı s ajdajı. Bu surakla bıstıñ promyšleniktar aas işter çat. Bu surak deze solun-sonurkak kerek volup turu. Produktısjanıñ prirost (özıminded) protsenti ne, vaza kazıla prirost protsentiñ kijninde ne çazıttı neme var? Emdektep vovanovitelni ejdi 1925 ıyldı alalı. Produktısjanıñ ıy özımı ol tuzunda 66 prots. volgon. Promyšlennostın volovoj produktısjazı 7.700 milion salkovoj volgon avsaljutni çañnañ 66 prots. Ol tuzunda 3 miliard artıgınca volgon, ajdarda kazıla prirostın bı protsenti ol tuzunda 43 milion salkovojgo kelizip turgan. Emdi 1928 ıyldı alalı. Ol prirostı (özımdi 26 protsent bergen, ol emeze 1925 ç. tendestirze, protsent çañnañ ıy katap as bergen. Promyšlennostın volovoj produktısjazı ol tuzunda 15.500 milion salkovoj volgon. Bastra prirost (özımı) bı çılga kelizip turganı 3,280 milion salkovoj volgon. Ajdarla özımınin kazıla bı protsenti ol tuzunda 120 milion salkovojgo kelizip turgan, ol emeze 1925 ıylda bı 66 prots özımdi volovıvısta emdigizi onoñ ıy katap көр volıp çat. Kalgancızında 1931 ıyldı alalı. Ol özımdi 22 prots. bergen 1925 ıylda tendestirgenıvıste ol ıy katap as bergen. Ol tuzunda promyšlennostın produktısjazı 30.800 milion salkovoj volgon. Protsentesej too çañnañ көрүp kelerde özımı 5.600 milion salkovoj artıgınca volup çat. Ajdarda bı protsent 250 milion salkovojdoñ azra kelizip çat, ol emeze 66 protsent volgon 1925 ç. tendestirip kelze özım altı takı көр volup çat, 26 protsent 1928 ç. tendestirip kelze eki takı көр volup çat.

Bastra bu ajdılganı ne keregini bildirtip çat? Produktısjanıñ prirostın çañsla bı keltegejler, prirostın protsentin ovşıj sumalar көrerге çarabas, -prirostın kazıla protsent kijninde ıyldık produktısjazınin ovşıj suma prirostı (özımı) çazıla turganıñ bıler kerek. 1933 ıylda prirostı çozoktop 16 protsent edip aızavı ol 1925 ıyldagızıncañ tört katap aas volor. Çe, produktısjanıñ prirostı bu ıylda tört katap aas volor dep, aj-

darga kelişpes. Produktsijanyň prirosty 1925 çylda absoljutnyj too çapnyň aň köryp kelze 3 miliard artygynca bolgon, kazyla bir protsent deze 43 million salkovojgo kelizip turgan. 1933 çylda absoljutnyj too çapnyň köryp kelze prirost 16 protsent bolzo 5 miliard salkovojdoň aas emes volor, ol emeze 1925 çylga teňdeştirze eki katap көр volor, kazyl bir prirotyň protsenty 320-340 millin salkovojgo kelizer, ol emeze 1925 çylga teňdeştirze prirostyň kazyla protsenti aas-la volzo çeti katap көр овşcij suma berip turar.

Teuyle protsentini prirostyň konkretno көrзе керектер мьнажыр volup çat, пөкөрлөр:

Промышленос kereginde веşçyldyктың төрт çylga vyтken itogь мьндь volup çat.

4. Çurt хозjstvo kereginde веş çyldyктың төрт çylga vyтken itogь.

Emdi, çurt хозjstvo keregi веş çyldyктың төрт çylga vyтken itogьna көсөли.

Веş çyldyкты çurt хозjstvo keregine çuuktadar volzo-kollektivizatsijanyň веş çyldыгы volor. Partija nedeň ulam kollektivizatsijanyň өткyrip турды?

Онь partija munajda көryп өткyрди. Proletarijat dikturazyň тың kycindy volзыň dep baza sotsyal овşcestvonyň төзөөр kereginde, industrijanan өске, ook алдына çаткан çurt хозjstvolordь тың kycindy çаан kollektiv хозjstvolorgo көçирер деп тавышты, анды хозjstvolor traktorlorlu emdigi өjinde edilip turgan çurt хозjstvogo керекты çyzin маşьnalarlu volьp derevne icinde sovetskarunyň төс kyci volor deştiler.

Anaň өске partija, bistiң oroonybьсть kollektivizatsijanyň өткyрbej çadala sotsializmanyň ekonomiceskij fundamentyň çаан çalbak çolyна kijdirip vaştar volbos, көр toolu kol kyci le çаткан krestijan alvatьнь tyremejineň, караңj eş neme vilbezineň argalap volbos деп kollektivizatsijanyň өткyргени ol.

Leninniң munajda ajtkanь var: „ook çurt хозjstvolor tyremejineň çedik pezineň kacanda argadanьp volbos,“ (Lenin 3-ci izdan “24 томь 540 stranitsazь).

Lenin munajda baza ajдыp turgan „Bis ozogь сылар алдына ook çurt хазjstvolu volьp çajьm çerde çurtap çajьm çadyň çyrimdy volor volzovyсь, bis varağ ucunda tyremejler, çyртьbьs vuzььp kalar“ (Lenin, izdan, 3-zi 20 томь, 417 stranitsazь).

Lenin ajtkan: „Imperialist çuuzь bisti tyredip, aajlanьp arga tavьlvas edip kojgonyña, bis agra çoldь çаңьs пөкөрлөzip artel' vololo, текşi yzeri vojlogьbьska volьzьbьсть çetirer volzovyсь argalanarьbьs“ (Lenin, 3-ci izdan 20 томь, stranitsazь 537).

Lenin ajtkan, көrymçily volьp çаанаткан çurt хозjstvonyң nele izin

tekşi birikken aajьnca iştebejince volvos "(Lenin, 3-ci izdan, 20 tomъ stranitsazь 418).

"Lenin voъьnyъ ajtkan soъi aajьnca, tос volor evi munda dedi.

Өtkyrgen iş aajьnca, krestijan alvatьga nekерlik, kollektiv volьp birge le çer izin işteer volzo, onьң tuza astamduunьң сьььна çedip көrgyzer volzo, onоң өске krestijandarga nekерliktiң artel' volgon çurt hozjajstvozь azьga volьzьп bildirtip çetirer volzo, çaңьs ol tuzunda, gosudarstvоньп vaşkaruun kolьnda tutkan işmekci klas, сьп sezin krestijandarga, bildirtip көrgyzer, çaңьs ol tušta kaъң çurttu krestijandardь voъlorьna eecidip, сьььnca bek edip çuuktada tartьp alar"(Lenin 3-ci izdan, 24 tom, stranits, 579-580).

Partija, Leninniң ajtkanьnca vaştanьp deremneniң çurt hozjajstvozьп programma aajьnca kollektivizatsijanь өtkyrdi baza çurt hozjajstvоньң beş çьldьgьп programmalar өtkyrdi.

Munьң aajьnca ulamdalьp, çurt hozjajstvонь beş çьldьk plan aajьnca, emdigi өjinde сьgьp turgan çurt hozjajstvоньң izin çarandьgьp тыңdar çyzin maşьnalardь, traktorlordь aьp, olordь kuldanьp volvos aldьnaң çur tu ook-teek hozjajstvolordь biriktirerge kerek voldь, andьj hozjajstvolor biriktirgen kijinde çaan kollektivnьj hozjajstvo volьp, emdigizinde vudьp turgan çyzin maşьnalardь өmөlezip aьp, olordь çurt izin iştedip, hozjajst vozьп çarandьgьp тыңьsьп dep ucurlaganь ol voldь, çajьm degin çatkan çerler kuru volvozьп dep gosudarstvоньң көгymçily hozjajstvolorьп-sov-bostor tözөer voldь.

Beş çьldьk plan aajьnca çurt hozjajstvоньң zadacazь nezinde volgon deze, SSRS-ң oроопььvstagnь kijindep çada kalgan oокtoьlgon krestijan çur тып, birikken aajьnca çaandagan тың kycindy hozjajstvolu, өmө işty, astam volьp berer көp tovarlu, oроон ederinde voldь.

Beş çьldьktyң planьп tert çьlga programmalar өtkyrele partija çurt hozjajstvo izinde ne tuzaga çetti? Bu programmazьп өtkyrip vudirdi-be ol emeze teskeeri volьp сьgьmga tyşti-be

Partija yc-le өtkөп çьldardьң turkunьna mundьj kerekterdiң ucuna сьkть, 200 muңnaң azra kollektiv volьp birikken çurt hozjajstvolor organf zovat' edip tözөdi, aş salar, baza mal өskyrer beş muңga çuuktaş sovхos tor tözөdi, oo koştoj tert çьldьң turkunьna aş cacar kьra тоozьп 25 million gektar çer edip көptetti.

Munьң aajьnca, partija kolxostordь tözөp biriktirdi, oo kirgen krestijan çurttyң тоozь 60 prots-ң aştь, olor-lo kozo kolxostorgo kirgen kьra çeri, vastra krestijan çerlerdiң тоozьnaң көrgөndө 70 prots aza verdi, ajdarda, bu өtkyrgen iş beşçьldьk plan aajьnca tyndep көrgөzin yc kattap artьk volьp vytti dep ajdar.

Munьң aajьnca partija vudip сьgar aştьп тоozьп cik çokko көptetti, aldьnda aldьnaң çatkan krestijan çurttyң тоozь көp volьp, kolxostor-lo vastra salgan aştьп tovar volьp сьkan aştьп тоozь 500 600 million putka сьььna çedetep volgon, emdigizinde deze vastra oроопььvstьң сьььna сьgar azььп тоozь 1200-1400 million putka çeder volьp сьgat.

Onьң aajьnca partija mundьj nemeniң ucuna сьkть aldьnaң klas vol-

gon kulak tazıyь çerте vазываган-да volzo onь tuj caap kol kyци-le çat-kan krestijan çurtть kulaktardьñ kuldadarьnan, olordьñ çerтек kolьnan ajьrdь deremne çurtta sovet başkaru tezinde vek vuzulbas ekonomiceskij baza tezelди, ol tezelge kollektivnьj xozjajstvo volor.

Munь өtkyrgen aajьnca partija SSRS-oroоньvьstьñ çok-teek krestija çurt xozjajstvozьn, vastra telekej ystynde eñ çaan, тың kycty çurt xozjajstvozьn edip ozocy çolьna kijdirip cьgarдь.

Çurt xozjajstvo kereginde veş çыldьktьñ төrt çыга vudyrgen овşcij itogь mundьj volьp vildirdi.

Burzujlardьñ gazet zurnaldarьnьñ, kolektivizatsija volvoj „çemiriler“ neme çurt xozjajstvo keregiade veşçыldьk plandь „cacylar“ деп, ozo aзында vodop temeje tilderin kurcutkьlar turganьn emdi sler voььgar şyuziger.

Emdi deze kapitalisterdin vojlorynьñ oroondorьnda xozjajstvolorь vuzulьp çurt xozjajstvo keregi kьzalanga vастьrьp kanajta çajralьp turganь kandyj? cьn volur vastra oncovьska mundьj neme volьp turganь vil diret.

Aşьñ көvizin salar төs kapitalist oroondordo kralarь 8-10 protsentke төmөndөp тыşti. SASS-da xlopok cacyр өskyrer çeriniң toozь 15 protsentke, Germanda-la Cexa Slovax oroondorьnda cьkьr eder svekla cacar çeri 22-30 protsentke, Litva-la Latvija oroondorьnda len cacar çeri 25-ң ala 30 protsentke too kralarь төmөndөp kaldь.

Amerikanьñ deremne çurt xozjajstvozьn vaşkargan departamentьñ too aзыra ucuna çedip ajtkanь-la volzo SASS-da çurt xozjajstvonьñ vastra produksijazь 1929 çыlda 11 miliard dollar vodolьp turgan volzo, emdigi 1932-çыlda deze 5 miliartka төmөndөp тыşti. ajdarda төmөndөp тыşkeni 50 protsentең aзыra volьp çat. 1929 çыlda vastra cьkan yren (vydyn) aşьñ v-aзы 1288 million dollarga çedip turgan, 1932 çыlda deze 391 million dollarga төmөndөp тыşti, ajdarda төmөndөгени 68 protsentең, artьktaj vergen. Xlopok degen produksijanьñ vaazь 1929 çыlda 1389 milion dollarga çedip turala 1932 çыlda 397 million dollarga тыşti. Ajdarda, төmөndөp тыşkeni 70 protsentең aзыra volьp çat.

Ajdarda, kijindegi ajdьlganьn тындеp, açьktap көrөp volzo, vistin sovet çurt xozjajstvo keregin vaştap turgan ep çolь kapitalisterdinьñ cık çok artьk emes-pe?

Aldьnan çatkan kapitalisticskij xozjajstvolordon, kolxostor çyrymge tedindy xozjajstvo volьp turganь, bu өrө ajcьlgan temdekerdeң көryn-çvej turu va?

Kolxostor-lo sovxostor astamdu emes, alar syrekej көp çөözө akca urejt, onьj predprijatijalardь tudarga tuzazь çok, anьñ kereginde olordьñ kezigin çok edele, çanьs astamduarьn artьrar kerek деп, ajdьzadьlar. Anajьp ajdar ulustardь, alvatь çonьñ xozjajstvo kereginde, ekonomikanьñ kereginde eş neme vilbes, aajlanvastar деп ajdarga çarajьr. Ödур kalgan toolu çыldarda vөs eder tekstilnьj predprijatijalardьñ tal ortozьnьñ көvizi baza astamdu emes volgon emes-pe. Ol tuşta nekөрleribistinьñ kezigi bu predprijatijalardь toktoodьp, vөkterьp salar kerek деп, vistin aldьvьsta çөp cьgarьp turdьlar. Bis olordьñ sөzine kirgen volzovьs, emdi bis

Je ne voloz edi? Bis oроопвьстьд алдында, ишмекчилеривистин алдында сыре кей чаан вируулу voloz edibis, чаңь ваҗталып кәдырилip турган промьшленовьсть кайра вузыр, сасыр салар edibis. Bis ol тушта канайыр турдывьсть? Bis җыл азыра сакыган керегинде, вистин вәс едер текстил'ныј промьшленосторвьстьд вастразь астамду volыp җада калды, Gor'kij деген gorotto, em тура avtozavodьвьs астамь җок емес-пе?

Ajdarda, оны vaza tokтоодыp вектер салар керек деп җакару береригер-ве? Оо коштој вистин кара металлургиявьs, em тура vaza астамду емес ву дышту емес-пе? Ajdarda, нөкөрлөр, оны vaza tokтоодыp, вөктөр салар-ва? Bистин оңсовьs, астамду-ла volзын деп җајылыр көрөp volсовьs, промьшленостың оңсовьsн көндүктирвей' оноң вуудактар volыp җајылган, артык астам берер кезик-ле промьшленость көндүктирер керек, ондыларь мундыј voloz edi: Konditerskij, тужук ашты кулурлар tartar, парфюмерныј трикотазныј промьшленость, vaza valдардың ојнојыр немелерин едер, оноң-до өскөлөрүн. Мен ву ајдылган вөлык промьшленосторды тыңыр җаранвазын деп турганьм җок, олог vaza тыңыр кысчиденер учурлу, нениң учун деже, җаткан җурт ка алардың тузаны vaza-да керекты.

Baҗтаркызында volzo, олог керекты немези төзөлвөзө, одуны җок volzo, көндүгип volvos, ондыј немени деже җаан уур индустрија берер емес пе. Ekincizinde volzo, оны азыра, индустријаны төзөргө volvos. • Ajdarda, оның учуры ву ајдылганьнда volыp туру, нөкөрлөр.

Bu турган өјинде, астам деген немени аҗыктар көрүп турганьвьста вагыс, астам җиір садучьдыј volozго җараваs. Астамды аҗыктаар volzo, калың алавать җонның хозјайство кереги, бир канча җылдар өткүрө өдүр турган аајыпаң көрөp керек. Ғаңыс мунајда аҗыктар келип көргөнүн, сын Le пинниң, vaza Marksizmның җоль-ла җууктар, вудырп җадывьs деп ајдарга келлер. Ajdarda, тынајта аҗыктапыр, евин ведренip җууктагань җаңыс промьшенност керегине керекты учур емес, җе анаң җаан учурлу kolxostor, vaza sovхostor керегине керекты volыp туру. Sler теңдеј сананыр көригер: yc-le өткөн җылдар туркуньна, bis 200 муң азра kolxostor, 5 муңа җуук sovхostor төзөдibis, ань өскөртип ајтказын, төзөгөнibis җаңырткан көр toolu, җаан-тың кыцты p r e d p r i j a t i j a l a r g a келизет, олог деже завод-фабрик промьшленностко керекты volгондыј, kolxos-ло sovхостор деремне җурт хозјайствозьна керекты volыp тургань тынеј. Emdi ведренip көрөлө, yc җылдың туркуньна 205 муң җаңы тың кыцты предпrijatijalar, җе ого 25 муң ондыј предпrijatijalar төзөгөн ороонпыңадын адар веригер. Sler оны адар volвозыгар, анды ороон-государство җок, анды ороон volвогон. Bis деже, җурт хозјайствозьнда 205 муң җаңы предпrijatijalарды төзөp салдывьs. Анајтканда, көрөp volzo, җер устынде, ву предпrijatijalарды ваҗталып төзөлгөнинең ала астамду volзын дегендері var volыp cь g a t, оо узері ву предпrijatijalar алган ајас астамду емес voloz volzo, olорды визала, оо киргендерди җандра возодор керек дөзөдiler. Emdi җурт емес-пе. Gerostrotың җузын кайралың алыныр турганьд көрүп турган, ваҗка сагышту улустарга уккуга вастьгыр җадарга вервей турганьна тынеј емес-пе?

Men kolxos-ло sovхостордың астамду емес деп ајткапын алардың vas

tra ködrözi andıj der turganım çok. Andıj emes! Bastrazь emdi vilir ça bir kanca ulamdalgan kolxos-lo sovxostordıj astamdu volorь köduyrlger der. Bu ejinde biste kanca muң kolxostor varь bir kanca sovxostor var, alar emdi astamdu volьp çat. Bu kolxostor-lo sovxostor-lo partija-da Sovet vas karuu da ulurkanьp, keerkenip çat. Bistin çeribiste kolxostordıj, sovxostordıj oncozьnıj tuңej emezi cьn. Kolxostordıj, sovxostordıj ortozьnda es kileri, çañlarь var kezigi deze çañ-la tözögöni var. Mundıjlarь em tura kycini çok volьp turь, xozjajstvo kereginde alardıj kyci tьpıgan çok. Bistin zavotlo fabrikalarьvьs 1920 1921 çıldarda eş neme kanajda çedikrej tur dь, alar onojьp-ok tözölip organizot'eder çazalьnda çedikrej çadılar. Munьp aajьnca, olordıj kər savazь astamdu volorgo volavaj çadılar. Çe eki uc cьn ötkön kijinde olordo bistin zavot fabrikalarьvьs 1921 ç. kijinde kanajda astamdu voldılar, olorgo tuñejlenip ondıj-ok volor anzьnda çazьm-çok der ajdar kerek. Alar em tuzunda kycundenip, tьpьp volvoj, çedikrej turganda bis alar astamdu emes der akca çözöle, öske voluzьvьstь çetirves volzovьs işmekci klas-la krestijan aldьnda syrekej çaan vuruga tuzur kalarьvьs. Kolxostor lo sovxostordь kerek çok degen suraktь, çañs la alvatь çonьp eştyleri, vaza kontrevoljutsioner ulus, turguzup çat der ajdarga çaraar.

Çurt xozjajstvo kereginiң veşçıldьk plandь ötkyrip turala partija kollektivizatsija keregini tyrgender, mendej ötkyrgen. Kollektivizatsija keregini partija politikazь aajьnca mendej ötkyrgeni çazьmь çok, cьn çol lo ötti-veş. Onь çazьmь cьn çol lo ötti der ajdar, çe ondıjda volzo, bir kanca ötkeninde bir kezek tьrtьktar var volgon. Partija politikazь aajьnca, kulaktardıj uja tazьp kodotьp, vojlorьp ьradьp turala çoldıj tal ortozьna turup kalarga volvodь anıj kereginde bu kerekti ucuna çetirerge kuçyrendi: Munьzь vaş tarkьzьnda andıj voldь, ekincizinde deze, bir çañnaң traktorlu, çyziñ kər çurt xozjajstvogь tuzalu volьp, oo yzeri bir çañnaң aldьnaң vojlorь çerdi eelenip turgandarь çok volgon kereginde (çerdiñ natsionalizatsijazь) partija kollektivter volgon deremne çurt xozjajstvogo çyziñ volьzьp çetirerge arga kucty volgon kollektivizatsijanañ ötkyrrerге epty volgon. Munьp aajьnca partija ulu çenydiñ ucuna çetti, neniñ ucun deze veşçıldьk plan izin ötkyrip turala kollektivizatsija keregini uc artьk edip ötkyrdi.

Ajdьıganьpıñ aajьnca volzo, ekinci veşçıldьkta bis onojьp-ok kollektivizatsija keregini vaza tyrgendedip kuçyrenip ötkyrrer ucurlu va? Çok, andıj emes. Ne kerek ondıj deze, bis SSRS-ñ tös rajondorьnda kollektivizatsijanañ tözöp vudyrip saldьk, ajdarga, sagьzьvьs la vudyrrerге sananganьvьs taң bu kerekti bis artьktar vudyrip saldьvьs. Bis kollektivizatsija kereginiñ tözin vudyrip saldьvьs der ajdarьnaң volgoj bis kalьñ çurt krestijandardıj, sagьzьna eveltip keleribiste, krestijandardıj eñ kövizi, kolxos tuzazьp vilir alala, çurt xozjajstvo keregine eñ epty, tuzaluun bu der vilir, kolxos kerekti der kövizi ajdadılar. Bu syrekej çaan çeny volьp turu, nekölör. Em tura, kolxostordь volor volvos-po der surak turguzarga çaravaj çañ bu surak volor ucurlu der vudyrr kalgan. Kolxostor vek kycindenip kalgan emdigizinde eskij çadьmga, aldьnaң xozjajstvo çurtu volor çol çok volьp vöktölip kalgan.

Emdi, bistin aldьvьsta turgan (zadaca) kerek volzo kolxostordıj orgo

nizatsionnyj keregin tьpьdarьnda volьp ьat, kolxostorgo karьuun ьetirer keregin tutadar ulustь ьygara syreri, kolxostordьn kadrlarьna vol'ьevik adьn aьlyngan, senemeldi ьtken ulustardь talдар kijdirerinde, onьd aajьnsa vastra kolxostor ььp vol'ьevik aajьnsa vologьn vudygyp alarь volьp ьat.

Bu ajdьlganьda em tьs vazь volьp ьat.

ьurt hozjajstvo kereginde veьььldьk planь tьrt ьylga vьtkenininq itogь mьndьj voldь.

5. Iьmekcilerdiң krestjandardьn ьyrym ьadьzьn ьarandьrar kereginde 'veь ьyldьkьn tьrt ьylga vudyrgen itogь.

SSRS-n icinde promььlenostьn vaza ьurt hozjajstvonьn ьzyр kedyrylgeniniң ьylgьr volgon keregin men bu kuucьnьn aldьnda ajtkanьm. Iьmekcilerdiң vaza krestjan ulustardьn ьyrym ьadьzь ьarandьrganь ьylgьr volgon keregi kandьj voldь? Promььlenostьn vaza ьurt hozjajstvonьn ьaran dьrganьnaң ulam kol kuci-le ьatkandardьn ьyrym ьadьzь ьaranganь ьylgьr volgon tьs keregi nedeң ulam ьylgьrlandь?

Onьd volgonь eң vaьtar iь ьok ьyreniң ьok etkeni vaza iьmekcilerdiң ortozynda ertengi kunynde izi ьok volьp, ne vologьna izenvej turganьn ьok etkeni.

Onьd volgonь, ekincizinde vastra krestjandardьn ьoktularь kolhozьn kerek ьazalьna kirizip kulak la ьoktaга volьner keregin ьok edip derem-nede ьoksurajtanь ьogolo verdi.

Nekler, bu mьndьj ьuular алган syreen kerek iьti kandьj-la burzujlardьn gosudarstvozь, kandьj la „demokraticeskij“, gosudarsto volzodo sa-gьzьna aьnьp ьedip volvos.

Bistiң SSRS-n icinde iь ьok keregin iьmekciler unduganь udaj verdi. Yc ьyl kijinde vistiң ьeriviste izi ьok kizilerdiң toozь vudyр ьarьm milion-go ьuuk volgon. Izi ьok vologьn bis ьok etkenibis eki ьyl voldь. Bu ьtken ьjinde izi ьok keregin, onьd syreen kьjьnduzьn iьmekciler emdi undup salgandar. Izi ьok volup turgan kereginde, onьd syreen kьjьndu volup turganьn „kapitalisterdiң ьerinde volup turganьn kьrzөгer. Bu talalarda izi ьok ьyrgenderdiң toozь 30-40 miliongo ьede verdi. Qandьj kiziler bu? Olordь „vozogon kiziler“ dep ajdьzat.

Olor kunnyң zajьn iь vedrep, iьtgen ьalьna kilevej, iь le volzo ьalьnьp turza da olordь „artьk“, kiziler dep iьke alvaj ьat. Mьndьj katu ьyrym-ьadьzь ьjinde kapitalisterdiң, pomeьcikterdiң ьercьkty uuldarь kamьk tovardь, produktalardь arь-veri yrep, izi ьok kizilerine tьlөp verer akcazь ьok kereginde aь-kursak vervej, ьadar turalarьna kijdirvej ьatьr gьspaj ьat. Ondьj kiziler kajda ьadьp ьat, nele azranьp turu? Olor vajlardьn artkan tapь kursagь la azranьp. oro icine tөгyp salgan kursaktarьn kazьp aьp azranatan, ьadatan aьjь ьurtь gorottordьn tььtьnda „kьvizi

çarcaadan edip alğan çapaşlarda ol emeze sovrgadan edip alğan çadırda çadır çat. Çe bu oncozь emes. İş çok keregineç çapъ-la izi çok kiziler kыnalыр turgan emes. İşte turgan işmekcilerdie kыnalatan. Şьra keregi munaç ulam volor: izi çok kizilerdiñ toozь көр volup proizvodstv do işter turgan işmekcilerdiñ eren tura çada kalatanь çartь çok volup ça. Bu kynde predprijatijada iştepte çat, eren tura uğunыр kelele codь berip сығартыр салғаньп ugыр аларьнада magat çok.

Beş çыдыкть төрт çыга vudyryp alğan bir çaañ, çenyzi bis iş çok keregin çok edip SSRS-ñ içinde işmekcilerdi syreen kerekteñ argadar sa дьвьь.

Oндь ok krestjan kereginde ađdar kerek. Kulak-la, çoktuga völyneten krestjan kizilerdiñ keregi vaza undulğan, çыл зайьп çys muñ ulustardь een çerge vastьыр. milion çoktularдь vastьыр-çoksuraдьр kulaktar çoktularдь kuldangan kereginde onдыда keregi undula verdi. 3-4 çыл алдында vastra krestjan kizilerdiñ ortozьnda çoktular 30 prots. çuuk volgon. çoktularдьп vastra toozь on millionoñ artьк volgon. O k t j a v r e v o l i u t s i j a н ьп алдында çыldarda krestjan çurtьп çoktularь 60 prots çuuk volgon. Çoktularь ne tegezін? Bu mundь kiziler volgon, hozjajstvo keregine yren азь çetpej turgan, ol emeze iştenerge adь çok, izine tudь пар-kавьлар çepselderi çok volup, ol emeze bu ađдылған nemelerdeñ vastraзьда çok volgon kiziler volgon. Çoktular-mundь kiziler volgon, aş-kul sağьна çedinves, ezizi aajьnca kulaktarga kьзыльр, eski өjinde kulaktarga pomeşikterge kulga çyrgeñ kiziler volgon. Onoñ veri udaañ volvogon vudyр çartьп milliongo çuuk ol emeze vudyр too lo vodozo eki milion tooļu çoktular çыдың saйьп kulaktarga çaldanarga kynniñ tyştyk çapъ çaar-kavkazьп kyniñ tyndigicanь çaar vaza ukrainaga işterge varьр turgan onoñ ozo-kulaktarga pomeşikterge varьр çaldanьр turgandar.

Çыдың çыьна tam la көптөр zavottordьп varataзьна turup izi çok ulustardьп toozьп көптөdip turgandar, Ondь çyрer çyrymь-çadar çadьзь çapъ la çoktularдьп çyryminde volgon emes. Çoktular сылар tal orto çat-kandardьп көр savazь tyрer çyrgeñder. Bu mundь çyrym-çadьзьп krestjandар undup salған.

Beş-çыдыктьп larьп төрт çыга vudyrgeni çoktularга, vaza as kыcty orto çatkandarga neni verdi? Kulak vajlardь алдынаç klas volup turganьп, tuj caар çoktularдь көр sava orton çatkandardь куiaктардьп коьпнаç aйьр салды. Olordь kolxoztorgo tartь olordьп çyрer çyrymin çarandьгьр салды. Bu işle krestjan kizilerdiñ kizi kuldanaр kulak-la kuldadar çoktuga völyner keregin çok edip салды. Bu kerekty iş kolxozto kirgen çoktularдь төмөн volgon serednjaktardь өгө көdyryp çyrymin çarandьгьр krestjandardьп tyredip çoksuraр çadьзьп çok etken. İş vedrep raak çerge varatan kanca milion krestjandardьп şьltak keregi emdi çogolo verdi.

Emdi krestjan kizini voљьпдь kolxoz izineñ vaşka işke alьр vararga kьсьrtar volzo çatkan kolxozlo dogovor vicik edele, temir çol-lo varatan сыгьтьп төлөр verer kerek. Kanca çys muñ ol emeze kanca milion kiziler diñ fabrik zavodko varьр suranьр çoksuraар şьltak keregi emdi biste çogo lo verdi. Bu kerekter vololo, emdi çogolgonьнаç veri udaj verdi. Em tura

krestjan kizi vojnyn kerek izin çarandyrğan eezi bolup, kolhozyn cleni bolup vojnyn kerek izine traktorlor, sel'xozmaşynalar tudunup, çuunt' yren aştu, artık çadyn aştu onoç-do öskö nemezi var völd.

İsmekcilerdiñ krestjandardyn çyrym-çadzyn çarandyrar kereginde vaştarık veş çyldyktyn öjinde çuular alğan tös kereginiñ aaj' mändy' bolor:

A) 1928 çyl-la tünejleştirir bolzo çaan promyšlennostyn işmekcilerdiñ sluzasıjlardyn tooz' eki katar öze verdi, veş çyldyktyn planyn 57 prots. artıktady;

B) Çonnyñ kirelteziniñ özymi, ol işmekcile krestjandardyn kirelteziniñ özymi 1932 çylda 45,1 milliard salkovojgo çede verdi, 1928-ci çyl-la tünejleştirirze 85 prots. artıktada, östi.

V) Çaan promyšlennosta turgan işmekci, sluzasıj kizilerdiñ çyldyn tal orto çatpan çaly 67 prots. östi, 1928-ci çyl-la tünejleştirirze veşçyldyktyn planyn 18 prots. artıktada östi.

G) Sotsial'nyj straxovaniya kereginde çuunt' (fonda) akcaz' 292 prots. öze verdi, (1928 çylda çuugan' 1050 milion sal. 1932 çylda çuulgan' 4120 milion salk, çede verdi) 1928-ci çyl-la tünejleştirirze veşçyldyktyn planyn 111 prots. artıktady.

D) Çonnyñ azral icinde özymi promyšlennostyn tös çerindegi işmekcilerdiñ tooz' 70 prots. artık kursaktan'p turğ, veş çyldyktyn planyn 6 katar artıktady.

İsmekcilerdiñ, krestjandardyn çyrym-çadzyn çarandyrar kereginiñ su vudyrip rag' aaj'nca oncoz' çedizer dep ajdara vovos. Çe vi çuuk çyldarda vis alar agavys ta volor ta çok. Çe andy'-da volzo, işmekcile, krestjadardyn çyrym-çadzy vistin çerde çyldyn çylga çapan'p turu. Munyn kereginde çapny-la Sovet vaşkaruga karşu ulustar vudynvej çyrer volor ol emeze kezik burzujlardyn vicik-gazedine turgan ulustar onyn ortoznda Moskvada vi gazetke sijir turgan bir völyk kizileri, çonnyñ ekonomika keregini vaza kol kycile çatkan çyrymin çarandyrar keregini bilip turgan' avisinskij korol'diñ çaan yuredyuly matematikan' bilip targandyj onoç-do artık bilip turgan' çok volor dep tünejlezer.

Kapitalistardyn çerinde çatkan işmekcilerdiñ, krestjandardyn çyrym çadzy kandyj?

Çartalğan keregi mändyj.

Kapitalistardyn oroon çerinde izi çok kizilerdiñ tooz' tam-la köptej verdi. SASS-da çerinde çartalğan keregi aaj'naç көрөр volzo bir promyšlennostyn 1928-ci çylda işter turgan işmekcilerdiñ 8,5 milion kiziden, 1932 çylda 5,5 milion toozyna tyze verdi. Amerikanyn federatsija trudanyn çarlu vicigineñ көрөр volzo SASS-da 1932 çyldyn ucuna vastra promyšlennostyn izi çok kizilerdiñ tooz' 11 miliongo çede verdi.

Anglijanyñ çerinde statistika dep çarlu vicigineñ көрөр volzo 1928 çylda ivi çok kizilerdiñ tooz' 1290 munan' 1932 çylynda 2,8 milion toolu kizi lerge çede verdi.

Germaniya çerinde көрөр volzo 1928 çylda izi çok kizilerdiñ tooz' 1376 munan' 1931 çylda 5,5 miliongo çede verdi. Açyktar көрөр volzo vas

tra kapitalisterdin oroon çerlerinde izi çok kizilerdin toozь көптөp turu eezi aajьnca çarlu statistika bicigi izi çok kizilerdin toozьn төмөндөdip a tadьpta turza kapitalisterdin oroon çerlerinde izi çok kizilerdin toozь 35-40 milliongo çuuk kiziler cьgar.

Ulaj turkaarь işmekcilerdin çalyьn төмөндөdip turu. SASS çerinde ta орто аjьдьн çalyьn 1928 çьlga теңдөştirze 35 prots. astadь, Anglijada ol-ol өjinde 15 prots. tyze verdi. Germanija çerinde 50 prots. tyze verdi Ame rikanьд Federatsija trudanьд cottop turgan итгигеи көрөг volzo Amerika çerдин işmekcilerdin çalyьn төмөндөткөн лерегинде 1930-31 çьлда alalbagar çalyь 35 miliard dollarga çedip çat.

Germanijada, Anglijada işmekcilerdin teginde as siraxovoj fondanь a tadьp salgan SASS-daia Franstija çerinde izi ok kizilerdin straxovoj fonda zь çok volup çat, onьд kereginde çadar çeri çok çurt ортоzьнда vazьp te nьp çьrgen işmekcilerdin, ada-enezi çok өskys valdardьд toozь, ancadala SASS-da tam-la көптөp çat.

Kapitalisterdin oroon çerlerinde krestjan ulustardьд çьrgym çadьzь onon -do artьk emes, çurt hozjajstvоньд керек izi tam-la төмөндөp turgan ke regineд kanca milion toolu krestjan kizilerdi, firmarlardь tyredip çoksuradьp çer sajьn toskьrьp vastьrdьlar.

6. Веşçьldьктьд төрт çьlga gorod-lo deremneniң ортоzьнда tovar өtkьrer saduu kereginde itogь.

Emdi веşçьldьктьд төрт çьlga gorod-lo deremneniң ортоzьнда tovar өtkьrer saduu keregин vьdyrgeniniң өskөнin көрөli.

Промьшленостло çurt-hozjajstvоньд edip cьrgargan nemezi syreen тып өskөni, промьшленостло vaza çurt hozjajstvodo artьk tovar өskөni, vaza kalgancьzь işmekcile krestjan ulustьд kijeri-çiiri өskөni-bu oncozь tovar өtkьrer saduudь тыптраjьnca, elvetpejince volbos volgon, çе cьндарта ol gorod-lo deremneniң ортоzьнда tovar өdөrin тыпьткан, elvetken. Gorod-lo deremne ортоzьнда proizvodstvennaja смьска ol төs virigyy volьp çat. Çе çaпьs ol proizvodstvenньj смьска çetkil emes. Gorod-lo deremneniң ортоzьнда tuduzь ajьrьbas vek vaazьn dep, tovar virigyydi көрөг керек. Bu керекти çaпьsla sovet saduudь тыпьдьp, ol азьra vьdyrer. Soviet saduudь çaпьs-la kooperatsija азьra тыпьдар dep vodoorь cьп emes. Soviet saduudь тыпьдар keregин kдоperativ gosudarstvоньд saduuzь, vaza kolxostьн saduuzь aajьnca өtkьrer керек.

Sovet saduudь тыпьдарь, ancadala kolxostьд saduuzьн тыпьдарь NEP-тьд vaštarkь өjine teskeeri vaskanь dep, kezik нөкөрлөг vodop çat. Bu sьraajьla cьп emes.

Sovet saduula, onь-la kozo kolxostьд saduuzьньд-la NEP-тьд vaštarkь өjindegь saduudьд ортоzьнда төs vaškazь var volup çat. NEP-тьд

ваşтаркь өјінде бис капитализмга өзөрін бергеніс, алдынаң садуудь возот копвьсь, алдынаң садьзар садууцьларга капиталистарга, спекулјантарга „җайым“ садуу бергеніс. ол тушта канайтсаса садуу җайым волгон, җе онь государство аайлар ваşтар турар волгон. Ол тушта алдынаң җаткан капиталист бөлүктер товар өткүрьде элбек көр волгон. Ол тушта бисте емдигидий промьşленост, планла иштеп җурт хозјайствоньң продукталарын ваза городтьң товарын государствого берип турган, колхостор, совхостор җок волгоньн мен ајтрај җадьм.

Емди бис азыјдагызындыј аайлу вольр турувьсь деп ајдарга җараар ваş анајда ајдарга җаравас.

Ең ваşтар, NEP-тьң ваşтаркь өјінде садуунь государство аайлар ваşтар турганда волзо, онь совет садууга тыејлестире тургузарга волвос. NEP-тьң ваşтаркь өјінде садуу капитализмдь тындандьгыр алдынаң җаткан капиталист бөлүктерге садуу керегинде җайым берген волзо, емди совет садуу андыј мемелерди җок едип җат. Совет садуу дегени не?. Совет садуу огошто җаанда капиталистарь җок, огошто җаанда спекулјантарь җок садуу вольр җат. Совет садуу ваşка садуу, андыј садуу тынаң озо касанда волвон, андыј садуудь җаңьсла бис, волшевиктер совет өзүминде өткүрьп җадьвьсь.

Екинцизинде, бистің колвьвьста тың өзүр калган государствоньң промьşленозь ваза көр колхостор, совхостор ваş емди, совет садуудь өскүргере государствого көр җурт-хозјайствоньң ваза промьşленостьң товарын олор берип җат. NEP-тьң ваşтаркь өјінде тындыј неме җок волгон, ты пайьр волор сыдаль җок волгон.

Үсүнцизинде, бис калгансь өткөн җылдарда товар өткүрер садуудан, алдынаң садьзар садууцьлардь, коҗоҗандардь, андыј садуу ортозында турар вудушты немелерди сырајла җок едип, садуудан кьстай сыгара сырып салгалывьсь, җе андыјда волзо, колхостың садууць азра садууцьлар, спекулјантар сырај өтпөс деп, ајдарга волвос. Кезигинде колхозникта улустар војлогь спекулјант вольр садьзар апаазь ваş, җе андыј кылык олорго җарамькту волвој җат. җе ол андыј оорулар-ла тартьзатан, бу җуукта совет ваşкаруу спекулјант садуудь катуулар tudar, ваза онь бурулаар закон тургускан. Ол закон җеңил емес, NEP-тьң ваşтаркь өјінде андыј закон җок волгон. вазда волор сыдаль җок волгоньн силер билеригер.

Мьньң кийинде, җадуудь NEP-тьң ваşтаркь өјине тудей волуп ваşдь деп ајдарь пениде билбези, бистің совет җөзөни сырајла билбези волуп турганьн, слер көрүр туругар.

Акка хозјайство кадьк емес волзо, акцаның ваазь тың емес волзо, садуунь ол совет садууць волзо, өткүрер волвос озоло ваşтар акка хозјайствонь ваза акцаның төмөндөген ваазьн көдырер алар кerek деп. ајдадлар Андыј киуцьнды биске капиталист государстволордьң экономистарь ајдыр турулар. Бу кундулы экономистар, полит экономиянь кентерверийскіј, артиепископ ан тірелигиознь пропагандань билер тургандыј креулы билер турар деп, мен водор турум. Бистің совет аккада ваа җок деп, онь канайда ајдар? Бис ол аккала Магнитостројдь, Днепростројдь, Кузнецкстројдь Сталинградскіј ваза Харковскіј тракторньј заводтордь, Горьковскіј ваза Московскіј автото

vilni zavodtorđ, çys muñ kolxostor vaza muñnaç sovhostor vudyrgenibi ol çyn emespe? Bu vudyrgen nemelerdi salomnoç ol emeze balkaştan çyn vaalu nemelerden etken emes dep, bu gospadalar vodop turgan emespe? Tovar ötkyurer kereginde organizovannyi tynok talavysta çenyly, or ganizovannyi emes tynok volyp turarın şinder köryp kelze, sovet akca nyç vaazy peder vek, volor? Çanysla altyn-la çepsenir alar emes. Sovet tin akcazyn vaazy tynbyr turgan neme, ozolo vaştap gosudarstvony kolnda turganyn, vijik emes, tyn vaaga sadyp turgan kör tovarda volup çat. Bistin SSRS-da akcazyn vaazy şak anajta tyn tudup turganyn altynnaç artyk begin, ol ekonomistardyn kemizi tegin dep ajdar? Kapitalist gosudarstvolordyn ekonomistary çanysla, altyn akcada vaa volor dep, vygalyp kalganyn bir kacan vilir alar emespe?

Sovet saduudy könyktirer kereker tynby volyp turu.

Beşçyldyktı ötkyurerde sovet saduuny könyktirerinde bis neni vudyryp aldyy?

Beşçyldyktın usında viste tynby nemeler boldy:

a) 1928 çylga tynçyler körzö, çenil promyşlenostyn edip çygargan nemezi, 187 protsentke çetire öskön;

b) 1928 çylda tynçyler körzö, kooperativtyn-gosudarstvony tovar saduuzı 1932 çylga 396 milliard salkovoj volgon, ol emeze, tovardyn ooktor sadylganyn 175 protsent çetken;

v) 1929 çylga tynçyler körer volzo, gosudarstvony kooperativtyn saduu sadar lavkazy, magazindary 158 muñ-ga çetire öskön;

g) Kolxostyn saduuzı, kezik selsko-xozjaystvony produktalaryn vele teer izi gosudarstvony vaza kooperativta organizatsijalary izi tyrgen özyr çat.

Temdeker tynby volup çat.

Kapitalistardyn talalarynda tovar saduuzı kol-kycile çatkandardyn sadyp alar argazy aastap ta turgan volzo, syrañaj vaška, anda kyzalany saduudy syreen aastatkan, fabrik-zavodtorđ vektör çat, ogoş vaza orto saduucylardy yrer çat, çaan saduucylar oodbyr çat, vaza saduu eder pred prijatijalarda tovar tynbyr sadylvaj çat.

Tovar ötkyurer kereginde beşçyldyktı töt çylga vudyrgeniniç itogoty tynby.

7. Artkan kalgan klass volgon oştyler-le tartyzu kereginde beş çyldyktın töt çylynıç itogı.

Promyşlennostyn, ç-xozjaystvony-la saduuny izi çanynaç beş-çyldyktın etken itogında, bis alvatı xozjaystvony vastra völykterin sotsializmga çöptör, kapitalis elementerin anaç çygara syrip saldyy.

Kapitalis çanynaç bu neni çetirgedij ucurlu volgon, çyndaça-da körzö, alar kandy kereker etken?

Bu mьndьj nemege bařtagan turлу ęerinen cьgara sol'turgan nemeler, ertip varaatkan klastьn artkan kalganь mьndьj nemeler bolgon: promьshennost tutkan, sadu etkender alardьn aldь kijnine ęyrecileri azyjdagь tuzьnda dvorjan, avьs, kulaktar, kulaktьn volьřcьlarь, azyjdagь tuřta aktardьn ofitseri, bolgon, urjadnik bolgon, azyjdagь tuzunda politisijalar la zandarmalar la, baza bolgon ęyzyn ęyur burzujlardьn inteligentteri, řovni nizm kьlьktuular sovetsь bařkaruudь ęaratpaj turgan elementter boldь.

Turlukřьgan ęerinen cьgara syrdirgen nemeler, SSRS-н onco ęerine ęajььp, bu azyj ulustar viřtin fabrikar la zavodtoгьvьsta kьptьp, viřtin uczezeniede le saduudьn organizatsijazьnda, temir ęoldьn la suudьn tran sportьnda predprijatijalarda, eң artьktar kolxostor-lo sovxostor sajnь ři-ņep kalgandar.

Olor anda kьptьp ęazььp, ęyzyn kuvultьp aьp „iřmekci“ le “krestjan” volьp algan, anaң vařka olordьn ortozьnaң partijaga-da kirip ęat.

Neni řyunip olor voo kelgen? sovetsь bařkaruudь kьrbьj ęamandaarga, ęaңь vudymdy hozajstvонь, kultura-la ęadьn ęyrimdi ɵřtьp turar saęьřta gьla kelgen.

Sovetsь bařkaruuga top-tort udurlazьp kelerge bu kylykterdiң kyci ęok, Olor lo alardьn klassь kanca kanca katar baza tьn turuřkandar, ęe andьjda volzo oodььp sacьlgan. Andьj usьn sok ęaңь mьnajta-la eder argazь var-anzь iřmekcilerge, kolhozniktarga, sovetsь bařkaruu la partijaga řok edip karřu edip turarь volьp ęat: Olor andьj řoktoor izin bildirbej edip ęat. Skladtar ɵrtьp ęat, mařьnalar oodьp, sakpьrt vařtar ęat. Sovxostor do lo kolxostordo karřu izin vařtar ęat, anaң vařka olordьn ortozьnda mьndьj profesorlor var vojььn karřu izin mьndьj kerekterge ęetirip ęat, kolxostьn-la sovxostьn maldarьna cuma, sibirskaja jazva ooru la privivka edip, attardьn ortozьna miningit ooru tarkaarьna volьř edip ęadьlar.

Onzь sraј ęaanь emes. Sraј ęaan „izi“ bu azyjdagь ulustar gosudarstvоньn, kooperativtьn kolxostьn ęɵzɵlerin uurlap turarьn vařtar ęat. Fabrik-la zavodtordo nemeni uurlap-la yrep turarь temir ęoldon gruz uurlap, yrep turarь, saduu eder predprijatijalardьn skladьn uurlap yrep turarь bu azyj ulustьn ęaan vudymdy „eder izi“ volьp ęat. Sovettin hozajstvozьnь ęaan purgьь ęonьnь vojььn volьp turganь řyur kьyp ęat, andьj usьn bu ęerinen řajkalьp alarga sovetsь bařkaruudь řoktoor ęat. Alar cьp cьp -la ęonьnь vojььnь ęɵzɵzin uurlap yrep turarь azьra řajkalьp alarga kiceep ęat.

Nemeni yrep turarga olor kolhozniktardьn a l d ь n a ң vojььnь menzinip turarьn tuzalanьp, kecegi tuzunda aldьnaң ęatkan, bu kyn deze kolhoznik bolgon ulustь azyjdagьzьnaң aјгьvaj tuzalanьp ęat. Siler marksis volьp turganda, ulustьn saęizь, olordьn ekonomiceskij kerekterden scьdop turganь viler ucарлу. Kolhoznihtar ezi aajьnca volzo emdi aldьnaң ęatkan kizi emes, kolektivist volьp ęat, ęe sanaazь deze em turguza azyjda gьzьnca aldьnaң menzinceek voјь volьp ęat. Kizi ky cin ęip kuldanar klasstьn ortozьnaң cьkan azyj ulustar kolhozniktardьn aldьnaң vojььnь menzinceek kьlьgьn tuzalanьp, ęonьnь ęɵzɵzin yrep turarьn vařtar, anь-la sovetsь ęazalьn la ęonьnь ęɵzɵzin uјandadarga ęat.

Bistiñ көр нөкөрлөр, бу мьнајыр җузун көрынип турган темдектү кь-
 ъктарды керексизеј көрүп җат, урөп турган, ууларп турган немелердин тем
 дек усурн сагышка алыпвај җат. Олор сокор кизи ошкош бу темдектерди
 көрөеј җапынса өткүре вазыр җат. „бу мьнда кизи кайкаар бирде неме
 җок“ деп водор җат. Җе олор, бу нөкөрлөр терең азыр, җастыр җат. Капитла
 лизмнн җазальнн ең артыгь алдынаң војьнн акту мензинцееги волгон,
 бистиң җазальввьстн ең артыгь анајыр ок җоннн војьнн җөөзөзи (овҗест-
 веннаја совственност) вољр җат.

Капиталистар војьнн өјинде акту војьнн мензинер керектер-ле тыңыр тур-
 ган волгон, җе вис коммунистар deze канца кирези овҗественнн совственно-
 сть тыңдыр, ань азыра җаңь сotsialis вудымды хоз'ајствонь ваstra произво-
 дстволордо ло садууда тыңыр алар керек. Җоннн җөөзөзин ууларп, урөп
 турарь туңейле государствонн җөөзөзин, ол емезе кооперативтн ла колхоз
 тордың җөөзөзин уулаганга онцоы туңей керектер, ол контреволжустьоннн
 негеде җарапас керек вољр өдүр, совет җазальн узур, җон җөөзөзине
 тајаныр војьнн тэсты изин едип җат. Ань көрүп бистиң совет ваҗкаруу бу
 җуукта җон җөөзөзин коруур керегинде закон сырган.

Бу закон енди револжустьоннн закон вољр җат. Ань сыла җурымды
 едип өткүреге каруузына турарь ең озо казыла коммунистар, казыла иҗмек
 цилер-ле колхозниктер вољр җат.

База мьнајта ајдыыр җат, бистиң өјде револжустьоннн законь ваҗтапкь
 туштагь пер тузундагь револжустьоннн законноң ваҗказы җок, бистиң өјде
 ги револжустьоннн законь нептиң ваҗтапкь өји тузындагь револжустьоннн
 законь ојто ајладыр алар деп. Бу сраңај җаstra Neптиң ваҗтапкь өји тузунда
 гь револжустьонној законь војьнн миизин өјинең өткүре вољр турган во-
 еннн коммунизм керегине удурлазыр, конфискатсиязынн җууштын, „закон
 го җаравазын-ла“ удурлаштыр турган.

Олор совет законьн вуспай турган волзо, алдынаң мензинцеектердин
 капиталистардың җөөзөзи урелбей сасыбазын, ол учуларп турган. Бистиң өјибис
 те револжустьоннн закон кереги сраңај ваҗка турь җат. Бистиң өјибисте ре-
 волжустьоннн законь војьнн керектеринде ваҗкагыр алган кереги уурсы
 ларга удурлазыр, каршыларга, җоксыдларга ла җоннн җөөзөзин урөп турган
 дарга удурлазыр җат. Бистиң өјде револжустьоннн законнн ең җаан керек
 туузи өске ваҗка емес, җоннн җөөзөзин коруур вољр турь җат.

Җоннн җөөзөзин северлеерл уснн тартызарь, совет ваҗкаруудың бер
 ген җакаруузынса берилип турган җузин онцо тартызузь партиянн бир җа
 ан изи вољр җат.

Ертир врааткан кластың арткан калгань, олордың уурь едип кьлпнарн
 оодо саварга биске век, тың, идель-кыцты пролетар диктатуразь керек.

Кезик нөкөрлөр, классть җок едер керегин, клас җок овҗество едерин,
 государствоннн ертир каларь керегинде тезисть мьнајта биліп алган, җалкуу
 -ла амьриктардың актань тургань ошкош, клас тартызууннн контреволжусть
 оннн теорияннн өсүр калгань ошкош, государствоннн ваҗкаруузын ујада
 дыр тургань ошкош деп. Мьндыј улустар ајдарда җок бистиң партијага бир
 де евеҗ келизип тургань җок. Бу өскерлип еки җыстеніп калгандарды, пар
 тиянаң сыгара сырер керек. Класть җок едери, клас тартызузь өсүр каларь

азыра волвос, карып оны тыңдары азыра волор Gosudarstvonyң ertip kalary, gosudarstvonyң vaşkaruuzyn ujadadary azyra emes, карып аны канса кирези тыңдары азыра волор, оның керегинде ertip vraatkan klasty artkan kalgанып çok edip tuj saap alarga, uraak çoğытыр алваган, çe оны ытам çoğытыр волвос, ајландыра çatkan kapitalistarga udurlaştıra korulanарып төзөр алarga кerek.

Беşылдыктың волгон шытуузында vis өшту klastyң artkan kalgанып usына четire proizvodstvonyң сыгара согыр, kulaktardy оодыр аны çok edip salar çоып велендер алганывв. Burzujlardyң kalgаныс otrijadyla tartыşkan beşылдыктың itogы andыj volыp çat. Çe onzy as. Iştin turgанып мындыj, bistiң aktu војывыстың ucpezdenieden-le predprijatijadañ vis azyj ul usы çok edip, karşulanарып çok edip salary volыp çat.

Bu azyj ulustar војының каршызыла иургызыла SSRS icinde ајалганы ку vultыр alar деп ајdarga келиşpes. Olor emdi arga çok ujan, idezi çok, so vet vaşkaruudyң izne udurlazar argazy çok. Çe bistiң nekөрleribis revolyutsionnyj çаныпаң sergek volory-la çepsenbeze, çопның çөөөzin uurlap, yrep turgандardy praktika izinen сыгара syrbeze, ol azyj ulustar şokty as etpes көр eder.

Sovet gosudarstvonyң idezi өгө өzip turgанына ertip vraatkan klastyң artkan kalgаны udurlazary тыыр turарып билер kerek. Olor ertip vradыр kalgаныс kynderin çadyр, olор bir vudyminең екinci vudymine keçire sekirip, keze vudyngе sekirer, alvатының сондоp kalgанып атајаныр, ологды совет vaşkaruga udurlaştıragына tartыр turар. Bu azyj ulustar sovеt vaşkaruuga, оо kyreelej sonдоp kalgan alvатыны tartpaj turар andыj şok çamanы çok volыp turbas. Ol or vu çerinen тынданыр, кымыктар азыјдагы оодыыр kalgan kontrevolyutsionnyj esser partijazy, menşevikter burzujlardyң төс çerinde le çaka çeriniң natsionalistarda кымыктар turар, kontrevolyutsionnyj opozitsioner elementter trotskistardaң la оң çајылгандар кымыктаныр, тынданыр turар. Çe oldo korkuştu emes. Çe vis vu elementterdi өskө vaşka çoğыпаң tyрген çok ederge turgаны volзо, оның oncozyn билер kerek. andыj volgozyn nepiң usып revolyutsionnyj çаныпаң sergek volory, апаң artыk соң volory ападала volşeviktarga emdi kerekty volory andыj volыp çat.

8. Ovşcijnyvodor.

Promыşlennosta-la çurt hozjajstvodo, kol kyçile çatkan alvатының çadyмып çарандырагында-la tovarovorottы көптөдөрінде, sovеt çанды тыңдарында-la çoğыыр turgаны klass өştyler-le оiorдың artkan өшту кымыктары-la klass tartызып тыңдарында оvlasta beş çыдың planып өikygerinde төс itogtoгы мындыj volыp çat.

Kalgаныс төrt çыдың turkынына Sovet vaşkaruudyң çenyleri ondy volыp çat.

Bu çenyuler аајынса, bistiң vastra izibis kem-çok çakşы деп vodоorgо teskeeri volор edi. Biste vastra izibis kem-çok emes. Bistiң izibiste çedik pester tutaktar emdide көр volыp çat. Hozjajstvony kiceep vaştavazy аајь çoğы bistiң praktikada var volыp çat. Tutaktar-la çedikpester kereginde

asъnsam da vu kereke toktooj tyzir kuicsъndaarga volvosъm, nenin ucun deze maa vergen itogtu doklattың ejleri onъ ajdarъna cөлөө verbej çadyлар. Çe kerek emdi anda voloton emes. Nee deze bistin ortovъstaң birde kizi ajt vas onды tutaktardъ çok volgon dep. Tutaktarga çedik-pesterge toktoovoj vastra çer ystynde işmekci klass kajkar çilbirker turar çenyuler aldъvъs, mьn dъj çenyuis vastra çerystynin istorijazъnda çaan ucurlu çeny volъp çat. Vu tutaktarga çedikpesterge kere partija veş çыldыkъ tert çылga vudyrerin-de çenyuly volorъn vu cъndыk çenyuni kanajta vudyrgen?

Bu istoriceskij çenyuni negede vuudaktatvaj vudyrgen ijde kyc kandъj kereke volgon?

Onъ eç ozo inzenerno-texniceskij kycife virigip kør milion işmekci-le kolhozник-la. Alvatъnъn mørøj mergendi tözөрine çaan iş ötkyrgeni, aktiv symely işke verilgeni şlytuзъnda volъp çat.

Bu kereker çoktoң vis çenyuni alъp volvoj ickeeri birde altam varъp volvoj turъp kalаръvъs, onоң vaşka şyulie çok volъp çat.

Ekincizinde vu çenyuni alar dep uulangан çolynda kandъjla kyc ejler di çenip алғанъ partijanъ-la Sovet vaşkaruunъn соң-katu kol-sala volъzъ alvatъnъ ickeeri kъcъrъp turgan şlytuзъnda volgon.

Baza ucında, vastra kandъj-la kyc kerekerdi çenirine çaan tuza vol gonъ, Sovet hozjajstvонъn sistemazъ şlytuзъ volъp turganъnda ucurlu vol gon.

SSRS-ң istoriceskij çenyuzin çartagan yc tēs ijde kyci ol volъp çat.

Овşij вьводтор:

1. Burzujlardъn sotsial-demokrattardъn, veşçыldыkъ vudyrip volbos dep cөrcөk dep turgan katkъ şyultezin aңtarъp saldъ. Veş çыldыkъn itogto rъ veş çыldыkъn planъ vytken dep kergizip verdi.

2. İşmekci klass çañ çazaldъ edip volbos, çañs-la eski nemelerdi yrep volor dep burzujlardъn ajdъzъp turganъn veş çыldыkъn itogtorъ viza çartъ, işmekci klass eski nemelerdi cacъp volgonco, onojto ok çakşъ çañ çazaldъ edip volor dep veşçыldыkъn itogtorъ kergizip verdi.

3. Bir, vaşka алған talada sotsializmдъ tözөр volbos dep sotsial-demok rattardъn tezistarъn veşçыldыkъn itogtorъ tuj çartъ. Bir talada sotsialis öv şestvонъ tözөр volor dep veş çыldыkъn itogtorъ kergizip verdi, onды ovşes tvонъn ekonomiceskij tөzi SSRS-ta emdi vudyр keldi.

4. Hozjajstvонъn kapitalist sistemazъ çakşъ, onоң vaşka hozjajstvонъn sistemalarъ ekonomiceskij özümінде işterdi vudyрге turъp volbos dep burzuj ekonomistardъn ajdъp turganъn aңtarъp saldъ. Veşçыldыkъn itogto rъ kergizip verdi, kapitalist hozjajstvонъn sistemazъ bek emes, voъnъn kalğыns yje çadyzъn ucuna çedip keldi, voъnъn çerin vijik Sovet sot sialis hozjajstvонъn sistemazъna berer ucurlu, ne deze kapitalizm çenip vol vos tutaktardъ vu hozjajstvo çenep, kыzalannaң korkъvas çañs sistema-xo zjajstvонъn Sovet sistemazъ volor ucurlu.

5. Uсъnda, kyc kerekerden korkъvaj işti vaşkararъn viler partija çep dirves dep veşçыldыkъn itogtorъ kergizip verdi.

(Çañlanъp turar kol savъzu uzagъna cөjilir, nek. Stalindi vut vazъna turъp utkudъ.)

Ваазь ~~20~~ акса.
Цена ~~20~~ коп.

5-00

126227

На Ойротском языке.

ИТОГИ ПЕРВОЙ ПЯТИЛЕТКИ.

Karuuna turar redaktor N. Sevalkov.

Navorgo bergeni janvardьq 21 kyuninde.

Resetteerge cөrtegeni 26-I-32 c.

Tirazь 3000 ekzempljar.

Ovllitольq № 880.

Zakazьq № 46.

Format A-5.

2 pecatнь list.

Ojrot-Turadagь „Kьзы Ojrot“ tipografijazь vaskan.